

ION BEDELEANU

La SUD de ECUATOR

Editura
Grinta- Cluj, 2013

Amintindu- ne

Paginile următoare au fost scrise cu mult înainte de revoluție după însemnările din vremea când au fost trăite faptele și întâmplările descrise. Nu am operat modificări semnificative, versiunea inițială rămânând în spiritul relațiilor bune dintre profesorii români și populația zaireză. Au servit ca documentar familial, citindu-le din când în când și însoțite de proiecțiile de diapozitive retrăiam, amintindu-ne, momente frumoase din experiența africană, în corelare cu evenimente internaționale, iar pe vecini și prieteni îi duceam prin locuri necunoscute pentru ei pe urmele exploratorilor și actualitate, prin cuvinte și imagini.

După deschiderea spre lume și posibilitatea de a călători a oamenilor am îmbunătățit conținutul notițelor cu date importante pentru cei ce vor să cunoască nemijlocit natura, viața umană cu tradițiile și cultura ei, din această fascinantă Africă, de La Sud de Ecuator.

Autorul

1) **Într-o nouă lume**

După anul 1968, în anii care au urmat, politica românească a ieșit treptat de sub controlul moscovit pentru că președintele de atunci a României, cel cărui sâmbriașii noilor stăpâni îi zic „cizmarul”, cu bunul lui simț românesc, a renunțat la principiul „dușmanul tău este și al meu, pentru că suntem prieteni” și a deschis politica externă și diplomația țării spre Vest și spre noile state independente, în special africane, abia ieșite din colonialism.

În 1970 președintele zairez, Mobutu Sese Seko Kuku Ngbendu Wa Za Banga, a făcut o vizită în România, iar în 1972 Ceaușescu a vizitat Zairul. S-au încheat acorduri economice, cultural științifice și mai ales s-au pus bazele unui contract ATG (Asistență Tehnică Guvernamentală) în domeniul învățământului pentru pregătirea elevilor și studenților zairezi. Au optat mulți pentru a preda în școlile zaireze, condițiile erau cunoașterea limbii franceze, referințe bune de la școli și Inspectoratele școlare și trecerea testului de limbă și de specialitate la Ambasada Zairului din București. Cum Zairul ceruse un număr mare s-a renunțat la condiția numai căsătoriți (garanție că se întorc în țară) și într-o seară de Septembrie 1974, cu o aeronavă Air Zair, 300 de profesori de diferite specialități și ingineri pentru

învățământul tehnic, am traversat ecuatorul ațenționati de comandant și frumoasele stewardese zaireze „într-un minut trecem Ecuatorul” și am aterizat, dimineața, pe aeroportul N’Djili din Kinshasa, capitala țării.

A urmat cazarea, inițial la un campus universitar, apoi repartizarea în locuințe și la școli, și primul contact cu populația în piețe, la magazine și pe stradă, în această lume nouă, necunoscută decât din cărțile de explorări geografice și din pliantele distribuite în avion. Întâlnirile și lucrul la clase ne-au întărit sentimentul că noi nu suntem „exploratori”, că avem o misiune educativă și formativă și mai presus de aceasta reprezentăm o țară a cărei imagine nu trebuie pătată. Am lucrat 4 ani ca profesor de matematică la Institut de la Gombe, liceu în fiecare an în întrecere cu Colegiul Boboto, unde învățau copiii elitei zaireze, pentru rezultate cât mai bune la Bac, examen sever pentru că ținea loc și de examen de admitere în Universitate după mediile obținute. Faptul că mi s-a prelungit contractul după primii doi ani și calificativele „Elite” în fiecare an școlar, mă îndreptățesc să cred că mi-am îndeplinit misiunea școlară și pe cea față de țară. Mai târziu în călătoriile din vacanțe pe mărețul fluviu Zair (fluviul săgeată) lat în unele locuri de peste 20 de kilometri, prin brusă și savană am cunoscut cea mai autentică democrație în

care seara, în jurul focului, fiecare își exprima părerea apoi se stabileau atribuțiile pentru ziua următoare, pescuit, vânatoare sau lucrări agricole. Cu pirogile pe fluviu și cu plasele, pescarii prind pești până la 2 metri lungime, uneori și crocodili căutați pentru carne și pielea bine plătită, iar vânătorii străbat savana pe urmele antilopelor, sau jungla pentru carnea de maimuță, foarte căutată și apreciată ca delicatessă.

Mondele, mi-a zis șeful unui trib, să știi că leul moare când îi cad dinții, elefantul este în general pașnic dacă nu i se pare că îl ameninți, dar „nu uită și nu iartă”. Braconierii îl vânează pentru fildes. Fac gropi mari în calea turmei, le acoperă cu crengi și care a căzut acolo este lîsat până moare de foame. Odată a căzut un pui de elefant, neastâmpărat ca orice copil, iar țipetele lui au alertat turma. Au început să arunce crengi, copaci și pământ să umple groapa, iar când puiul s-a ridicat l-au tras cu trompele afară. Mama puiului a plecat prima, după ea toată turma, spre cel mai apropiat sat unde au smuls copacii, au dărâmat toate colibele și s-au retras când au crezut ei că răzbunarea este completă.

De la înălțime, din zborul cu avionul se văd turmele de antilope, zebre, okapi și bivoli africani, dar mai ales jungla ecuatorială, stratificată ca și societatea umană, cu copaci de 50 m înălțime, alții de înălțime medie și apoi arbuști și vegetație pitică prin care se

străbate cu greu. Toate plantele tind spre lumină, dar aceasta este filtrată de crengile copacilor mai mari care nu le lasă să se înalțe și să le amenințe statutul lor dominator. La fel sunt și cartierele orașului cu cite-urile sărăcicioase și fula- fula, mașinile pentru transportul în comun, cu cartierele rezidențiale: Limete, Gombe, Binza și mașinile luxoase: Mercedes, Toyota, Mazda și Rolls- Royce. Am zis: Doamne, „precum în cer, așa și pe pământ”, deci și-n cer e la fel, nu numai pe pământ? În învățământ există școli de stat și școli confesionale, în special catolice, unde elevii sunt primiți după ce se lasă botezați cu nume biblice și europene și trec la catholicism, pentru că biserica și politica au avut întotdeauna interese comune.

Prin politica de „autenticitate” inițiată de președinte s-a ieșit de sub tutela colonială, s-au naționalizat societățile miniere din domeniul cuprului, aurului, diamantelor și s-a înființat Sozacom, societatea națională de comercializare a minereului. Mobutu, bun orator, a declarat în ovațiile a 100.000 de oameni de pe stadion: Noi nu suntem nici capitaliști, nici comuniști, ci comunitari, ceea ce a pus pe gânduri și pe capitaliști și pe comuniști, adică nici prieten, nici dușman, atunci ce vrea Mobutu? Și necazurile s-au ținut lanț cu epidemia de Ebola și războiul din Shaba prin care instalațiile de prelucrare

au fost puse la pământ și singurul dispus să finanțeze refacerea a fost FMI-ul, cu condiții ca peste tot, încât 1 Zair era 2 dolari și în scurt timp a ajuns la 1 dolar.

Stabilitatea, securitatea și siguranța cetățenilor zairezi din triburi diferite (450 de triburi), asigurate 25 de ani de președinte prin Mișcarea Populară a Revoluției a creat condiții pentru dezvoltarea economică și socială a Zairului, țară de 10 ori cât România ca suprafață și de 4 ori și jumătate mai mare decât Franța.

2) **Dezvoltare prin calificare profesională**

Efortul financiar al tânărului stat independent, Zair, ar fi fost considerabil dacă ar fi apelat numai la specialiști străini pentru toate sectoarele economice și sociale. Acesta a fost motivul pentru care președintele și guvernul zairez au luat hotărârea formării de cadre instruite autohtone și au chemat profesori de liceu și universitari pentru Universitatea Națională a Zairului (UNAZA).

În primul consiliu profesoral de la Institut de la Gombe, din Sept 74, directorul a spus zâmbind: „Doamnelor și Domnilor mă adresez acestui consiliu profesoral al națiunilor...”. Metafora era adevărată

pentru că directorul era belgian, șeful secției umaniste- zairez, cel al secției științifice- haitian cu domiciliul la New York, apoi profesori: belgieni, unii născuți în Zair, dar cu facultăți făcute la Bruxelles sau Liege, alții tot belgieni, tineri care scăpau de stagiul militar în Belgia dacă lucrau 2 ani ca expatriați, profesori francezi, canadieni, egipteni, libanezi, pachistanezi, o doamnă era indiancă, eu român, un matematician și o profesoară de biologie, unguri din România și profesori și profesoare tineri zairezi.

Sistemul de învățământ, patronat de Ministerul Educației Naționale, condus local de șefii de Departamente, era axat pe sistemul belgian de învățământ cu două cicluri de orientare, lung (spre licee) și scurt (spre meserii), ciclul liceal cu secțiile umanistă și științifică și Universitatea cu facultăți umaniste, tehnice și formative de profesori autohtoni. Unii dintre elevi, cu părinți cu posibilități materiale făceau facultăți în Belgia sau Franța, alții obțineau burse în țările estice printre care și România.

Scriptologia era simplificată la maximum, adică după programă profesorul își făcea planificarea semestrială și anuală și planurile de lecții zilnice. Nu existau cataloage, fiecare profesor avea caietul său de evidență în care își nota absenții, pe clase, notele acordate elevilor și comunicate lor, iar pe foaia matricolă a clasei de la secretariat, trecea notele după

prima perioadă, a doua perioadă, examen de sfârșit de semestru și punctajul general pe semestru. Pe aceeași foaie matricolă trecea situația școlară a fiecărui elev după semestrul al 2-lea și situația la sfârșitul anului școlar. În ziua proclamației (2 Iulie) fiecare elev primea din partea titularului (dirigintelui) clasei buletinul personal de absolvire, tipărit cu antetul liceului și materiile pe un carton colorat, titularul completa numele elevului, punctajul la fiecare materie, apoi, buletinele erau parafate și semnate de director, după care se distribuiau elevilor. Cu acel buletin elevul se putea înscrie în anul școlar următor în clasa superioară la orice liceu similar (dacă se muta cu părinții) sau continua la aceeași școală. Un elev de la secția științifică putea obține maximum de 50 de puncte pe perioadă, plus 100 de puncte la examenul scris semestrial (din toată materia), deci 400 de puncte anual. Sub 200 de puncte era corijent la materia respectivă, corijență care se susținea în intervalul 15 Iunie- 25 Iunie. Dacă lua corijența era promovat, dacă nu era declarat repetent și exmatriculat. Făceau excepție 2-3 cazuri cu certificate medicale care atestau că elevul a fost bolnav timp îndelungat și căroro la propunerea titularului li se aproba de consiliul profesoral „dublarea” clasei. Unii elevi aveau nevoie de 5- 10 puncte până la promovarea clasei. Profesorul respectiv anunța în

consiliu și directorul consemna, că acordă în acel an școlar o bonificație de 5-10 puncte (sau nu acordă bonificație) și unii elevi erau promovați.

Admiterea în facultate se făcea după media de la Bacalaureat și în limita locurilor disponibile, motiv pentru care Bacalaureatul era foarte sever, lucrările veneau de la toate liceele din țară la Departamentul Educației Naționale din Kinshasa, erau numerotate și repartizate comisiilor de corectare. Rezultatele erau comunicate nominal școlilor și erau incontestabile. Erau licee din care nici un elev nu lua examenul, iar procentul de 50- 52 % promovabilitate era considerat foarte bun.

Profesorul trebuia să fie foarte atent cum își iau notițe elevii pentru că manuale nu erau, unii părinți nu-și permiteau să le cumpere, și principalul mod de studiu erau caietele de clasă. Elevii erau disciplinați, orice problemă de indisciplină o trata supraveghetorul, pentru băieți și supraveghetoarea cu disciplina pentru fete, erau atenți și receptivi în clasă, orice nelămurire era înlăturată pe loc, pentru că meditații și consultații nu existau. Se intra la clasă la 7,30 și se făceau trei ore, când suna profesorii treceau de la o clasă la alta, după orar, iar elevii nu ieșeau din clase. La ora 10 era pauza de masă, de recreere timp de o jumătate de oră, după care urmau alte 2 sau 3 ore de curs.

La 13,30 autobuzele școlare erau în parcare de la intrarea în școală, școlarii pe care nu-i luau părinții cu mașina, erau duși în cartierele lor, Limete, Bandalunga, Binza, Barumbu, Kalamu, Kimbanseke, Ngiri- Ngiri... și la 30 de km de școală

Ca titular al clasei, și ca profesor la altele, trebuia să răspund la întrebările curioase ale elevilor, cum e pe la noi, prin Europa, întrebări istorice și geografice, ocupații și modul de viață și de ce la noi „pământul este alb”? pentru că nu știau ce este aceea „iarnă” și „zăpadă”. Aflam și multe lucruri despre ei și familiile lor. Erau rare cazurile când un elev venea cu temele nefăcute la școală. Situațiile erau semnalate părinților la ședințele cu părinții și dacă se repetau și era dezinteres din partea elevului era retras pentru că nu-i mai plăteau părinții taxele școlare. La o astfel de discuție cu părinții i-am semnalat unuia că băiatul lui a venit fără tema făcută și fără caiet. A spus că știe de acest lucru și că frații mai mici i-au umblat prin caiete, i-au rupt foile și caietul, dar că nu se va mai întâmpla și elevul, dealtfel un elev bun, își va recupera tema restantă. Ne-a pvestit că are 4 neveste, 12 copii, toți locuind în aceeași casă în înțelegere deplină, el își vede de afacere, iar femeile de casă și copii, fără a face deosebiri între ai uneia și a alteia. L-am întrebat de ce are 4 soții pentru că la noi nu este permis acest lucru. Ne-a explicat, mai mult mie, ceilalți erau

obșnuiți cu aceasta, că războinicii apărând tribul mai mureau și fetele rămâneau nemăritate, așa că s-a adoptat această soluție. Păi, acum nu vă mai atacă nimeni și nu vă mai războiți. Nu, a zis el, dar obiceiul a rămas. De ce să schimbăm un obicei bun? a mai întrebat el în amuzamentul general. Această istorioară am mai auzit-o și în deplasările prin țară în timpul vacanțelor școlare. Mesajul era același: vrem modernism, dar nu în această tradiție.

3) **Ali, bomaye!**

De la sfârșitul lunii Septembrie și începutul lunii Octombrie ziarele Elima și Salongo scriau cu lux de amănunte fazele în care se află tratativele privind meciul de box dintre Muhamad Ali (Cassius Clay) și George Foreman, pentru titlul mondial. În fiecare zi apăreau noi condiții puse de cei doi protagoniști și de organizatori care alimentau incertitudinile cu privire la data de desfășurare a meciului. Capitala Kinshasa a Zairului fusese stabilită ca loc de desfășurare, dar în ce privește banii conveniți boxierilor nesiguranța era totală pentru că nu s-a găsit un sponsor cu atâția bani pentru organizare și prime de joc. „Totul e bine când se termină cu bine” – zice un proverb românesc, valabil și în alte limbi. Într-o zi s-a comunicat prin Tv și radio știrea că s-au găsit

fondurile necesare. În ziua următoare și presa scrisă a confirmat, cu lux de amănunte, că „tatăl națiunii”, președintele Mobutu a dat cele 2 milioane de dolari „din fonduri personale” și, deci meciul va avea loc la data stabilită: 30 Octombrie 1974.

Printre colegii mei, tot fețe palide cum ne zic indienii americani sau mondele cum ne zic zairezii, nu am găsit aliați pentru meci considerând aventura riscantă. Singur, eram abia de nici două luni în Zair, nici eu nu aveam curaj, așa că am întrebat în clasele mele superioare care merge la stadion, am găsit niște voinici pe post de „protectori”.

Meciul începea la 4 dimineța, ora locală, așa cum au stabilit organizatorii, combatanții și canalele Tv care îl transmiteau în direct în SUA ținând cont de diferența de fus orar. Încă de la 10 seara spre stadion era o circulație supra aglomerată de mașini, taxiuri și fula-fula, camioane amenajate pentru transportul în comun, de șiruri de oameni pe jos. Jandarmeria, ca de obicei înarmată, făcea ordine în circulație și pe aleile care duceau din bulevardul Kasavubu la intrarea în stadion, îndreptau pe cei cu bilete în alt sector spre alte intrări. În aglomerația aceea și pentru că unii dintre „protectorii” mei erau în alt sector, unde au mai găsit bilete, m-am pierdut de ei, dar am reușit totuși să-mi găsesc locul indicat pe bilet. Stadionul național „24 Noiembrie” de 100.000 de locuri era

aproape plin, cu excepția tribunei oficiale în care era așteptat președintele, finanțatorul meciului, mama Mobutu, oficiali și invitați.

Ansambluri folclorice din toate zonele Zairului, așa numitele grupuri de animație, dansatori și dansatoare pe muzică zaireză și în ritm de tam- tam, întrețineau o atmosferă de sărbătoare pe stadion, preludiu la meciul cunoscut de toți, după o publicitate intensivă, ca „meciul secolului”. Îmbrăcate cu tradiționalele „pagne”, material înfășurat în jurul corpului, cu fuste și bluze în culori strălucitoare și cu ornamente pe cap imitând frunzele și ramurile, dansatoarele, iar bărbații cu bubu-uri, bluze peste pantaloni, decoltate la gât, brodate cu modele colorate, aduceau în fața spectatorilor varietatea obiceiurilor și tradițiilor celor 450 de triburi de pe tot cuprinsul țării.

Am câștigat repede încrederea vecinilor mei deși eram singurul monede printre ei și ne-am tratat reciproc cu bere, Mirinda și Coca-Cola din dotările proprii. Apariția președintelui și oficialităților a fost salutăată cu urale și ovații, iar ansamblurile din Kinshasa, în care predomina culoarea verde a Mișcării Populare a Revoluției, partidul conducător, au prezentat un spectacol deosebit.

În deschidere au boxat pugiliști de la cluburile din Kinshasa, demonstrativ, dar dorința de afirmare în

fața publicului și presei au dus la adevărate lupte pugilistice. A venit și momentul mult așteptat, intrarea în ring a lui Muhamad Ali și George Foreman întâmpinați de uralele, ovațiile și strigătele suporterilor „Ali, bomaye”, „Ali, bomaye”. Am întrebat pe un vecin, după ce a încetat vacarmul, ce înseamnă „Ali, bomaye”. „Ali, ucide-l”, mi-a zis el. Am zis în sinea mea că acest strigăt este în ton cu declarațiile în fața presei de dinainte de meci ale lui Ali, în genul: mă voi dezlănțui, mă mai gândesc în ce repriză v-a rămâne lat, sunt cel mai bun și altele care făceau deliciul suporterilor lui, în timp ce Foreman era mai ponderat, Ali se laudă în stilul lui, dar am să-i arăt eu în ring !

Întradevăr, Foreman a atacat de la început, îl băga în corzi pe Ali care era nevoit să-i tempereze zelul luându-l în brațe. Suporterii lui Ali începuseră să se îndoiască de faptul că declarațiile lui se vor adevăra. Și a venit și repriza a 8-a cu lovitura de trăznet: o directă de dreapta plasată în plin l-a năucit pe George, care s-a întins la podea și nici numărătoarea arbitrului nu i-a mai folosit. Ali, campionul mondial era ovaționat, saluta publicul râzând în luminile stadionului focalizate pe el și pe ring și înconjurând ringul parcă spunea satisfăcut „ vedeți, ce v-am zis”?

M-am bucurat pentru învingător, deși nu aveam vreo preferință specială pentru „guralivul” Ali, dar i-am dat dreptate: fără încredere deplină în el, în scopul propus și în capacitățile proprii, omul este mai aproape de eșec decât de victorie.

M-am și întristat și înfiorat, cum am putut să strig așa ceva și nu mi-am găsit nici o scuză că m-am integrat în corul gloatei ca pe vremea sălbătăciei din arenele romane când gloata dornică de sânge striga „la moarte”. M-am calmat sufletește după ce companionii mei de ocazie m-au asigurat că sloganul „Ali, bomaye” era metaforic încurajator și în nici un caz cu intenții belicoase față de Foreman și supporterii săi. Dealtfel în zilele premergătoare meciului, la 6 dimineața Foreman ieșea din hotelul Intercontinental, intra pe terenul de sport al Institutului de la Gombe din apropiere pentru alergări, iar oamenii, nu numai fani ai lui, îl înconjurau cu simpatie și-i cereau autografe.

Sloganul era, de fapt, în ton cu sfatul dat într-un film de un american celui pe care îl antrena „disprețuiește-ți adversarul, ucide-l”, germene a violenței. Stadionul s-a golit în perfectă ordine și nu am văzut și nici nu am auzit de vreun incident. Atmosferă „incendiară” era și la meciurile pentru titlul suprem la fotbal dintre Imana și Vita Club care a și câștigat campionatul sub antrenoriatul

regretatului Matei de la CCA, dar niciodată nu s-a manifestat sălbăticia pe stadion a celor despre care unii spuneau că „abia au căzut din copac”, cum am văzut pe stadioane ale Europei „civilizate”.

4) **Un gigant al lumii**

Statul numit Zair este prezentat de cărți și ghiduri turistice drept un stat gigantic al lumii pentru că la suprafața sa de 2.345.409 kmp este al treilea stat din Asia, după China și India, al treilea din America de Sud după Brazilia și Argentina și al treilea din Africa după Sudan- 2.505.000 kmp și Algeria- 2.381.000 kmp, dar cele două țări africane care întrec Zairul în teritoriu au 2/3 din suprafață deșert în timp ce Zairul are toată suprafața cultivabilă sau cu vegetație abundentă. Este de mai mult de 10 ori mai mare ca România și suprafața sa este mai mare ca Germania, Franța, Italia și Anglia luate la un loc. Are în teritoriu toate formele de relief, de la câmpii, savane și brusă, la dealuri, la munții de la granița cu Uganda și Ruanda unde se găsesc și cei 7 vulcani dintre care Nyragongo (3470 m) activ tot timpul, dar fumul leneș și norii din crater liniștesc oamenii că încă somnolează, Ruwenzori (Muntele Lunii, 5120 m) acoperit cu gheață și zăpadă. Teoretic are toate anotimpurile, dar practic iarna polară de pe

Ruwenzori nu influențează viața oamenilor. Clima este ecuatorială în jurul ecuatorului, la Nord și Sud de ea este tropicală, iar în Estul țării este temperată. Acet lucru face ca producția agricolă să fie continuă, când se recoltează în Nord, se seamănă în Sud. Temperatura, în general 25- 30 de grade, poate ajunge și la 50, dar umiditatea de 70 -80 % o face suportabilă, față de o astfel de temperatură în Europa, unde soarele ar prîji totul. În zona estică, sunt marile lacuri, Tanganyika (32.000 kmp, 1470 m adâncime), Edward, Kivu și Albert din care izvorăște Nilul. Mai trebuie menționate marile lacuri interioare Maindombe și Tumba, raiul hipopotamilor. Din punctul cel mai estic până la cel mai vestic, Banana, de la Atlantic sunt 2110 km, iar din cel mai nordic la cel mai sudic 2190km, așa că Zairul este înscris aproximativ într-un patrat. Bogățiile subsolului au atras puterile coloniale. Fostul Congo belgian dispune de cupru (al 5-lea producător mondial), fier, aur, diamante industriale (primul producător mondial), cărbune, și metale rare: germanium, magneziu, nichel, crom, uraniu (primul producător mondial de uraniu) care a fost folosit la construcția bombei de la Hiroșima.

Odată cu preluarea puterii de către generalul Mobutu societățile străine de extragere și prelucrare a resurselor din industria minieră au fost naționalizate,

puterica societate UNION MINIERE” care domina mineritul din Katanga (Shaba) a trecut în proprietatea statului, s-a înființat societatea națională GECAMIN și societatea națională de comercializare a minereului, SOZACOM, cu scopul de a folosi aceste bogății pentru dezvoltarea țării. Tot atât de importante sunt pentru stat și bogățiile solului, fauna cu varietatea de animale, flora cu diversitatea de plante și pădurile cu lemnul de esență tare, abanos și kambala folosite în industria mobilei și de artiști pentru sculptură. Cocotierii cu nucile lor de cocos, palmierii cu uleiul comestibil, arborele de pâine, arborele de cauciuc, bananierii, arbuștii de cafea, chiparoșii, boababii imenși, flamboyantul- frumusețea de „arbore de foc” când este înflorit și bambusul cu frunzele lui hrănitoare pentru animale și lemn de construcție, prezent peste tot, sunt bogății oferite omului de o natură generoasă.

Zairul are și cea mai mare rețea hidrografică, fluviul Zair (fluviul săgeată) care izvorăște din munții din sudul regiunii Shaba, regiunea minieră a țării, curge spre Nord, face o curbă spre Vest apoi o altă curbă spre Sud până la vărsarea în Ocean. Cu debitul său de aproape 40.000 mc pe secundă este surclasat numai de Amazon. Adună pe lungimea lui de 4700 de km toate râurile mai mici, de fapt și ele veritabile fluvii: Kasai cu debitul de 12.000 mc / s, Uele care

curge din munții înzăpeziți spre Vest, se varsă în Ubanghi – granița dintre Zair și Republica Centrafricană, apoi și acesta întâlnește fratele mai mare la Sud de orașul Mbandaka. Fluviul separă capitalele Kinshasa și Brazaville printr-o albie mai îngustă unde se spune că are 1,5 km adâncime, apoi cu forțele întărite se avântă printre stâncile din zona cataractelor unde se văd stâncile din apă prinse de stâncile muntelui din adâncuri, a dus la vale tot ce era pământ și nu s-a lăsat oprit decât de imensul baraj de la Inga pus în calea lui de constructori. Cedează în turbinele hidrocentralei câteva milioane de kw / h după care este eliberat în cursa lui spre Atlantic pe care gigantul îl întâlnește puțin mai la Sud de portul Matadi.

Fluviul străbate aproape toate regiunile țării și hrănește milioane de oameni cu cele 400 sortimente de pește, nu numai în Zair ci și în Republica Populară Congo franceză. De la izvoare și până la vărsare în Ocean nu părăsește țara căreia îi dă și numele său.

Prin climatul său Zairul este o adevărată grădină care produce toate legumele și fructele cunoscute europenilor, manioc- a cărei rădăcinoase măcinate dau făina albă de manioc, materia primă pentru turte și un fel de mămăligă albă numită fu-fu, după zgomotul pe care îl face când fierbe. Rădăcina de manioc, un pivot ca morcovul sau napul, curățată

de coajă și fiartă este un excelent cartof dulce și combinat cu alte legume o excelentă garnitură la pește sau friptură. Toată problema este că decojitul se face uneori și bătând cu ciocanul în cuțit. Fructele sunt din abundență, banane în orice anotimp, citrice, ananas, papaye, mango, nuci de cocos, se importă în schimb mere și struguri care nu lipsesc din marile supermarketuri, SEDEC în centrul orașului și cele din cartiere.

Savana cu ierburile înalte uneori de statura omului este paradisul ierbivorelor: elefanți, antilope, antilope gnu, bivoli africani, zebre și micul ponei vârgat (tot din neamul zebrelor) numit okapi cu care Zairul se mândrește că nu mai există în altă parte a lumii. Paradisul este metaforic pentru că liniștea turmelor este des tulburată de prădători: lei, jaguari, leoparzi, șacali și crocodilii care le așteaptă răbdători pentru că știu, din instinct, că vor veni la apă. Pacea și solidaritatea socialo-animală durează numai pe timpul siestei marilor prădători, câte odată nici atunci pentru că vin hienele și vulturii care își iau și ei partea din animalele slăbite și din puii cei mici.

5) **Incursiune în trecut**

Continental african era necunoscut omului alb cu câteva secole în urmă. Abia în 1484 un amiral

portughez, după scrierile predecesorului său, Bartolmeo Diaz despre Africa, descoperă estuarul fluviului Congo. În 1485 portughezii fac o incursiune pe fluviu, dar sunt opriți de cataractele din amonte de Matadi.

Este primul contact al europenilor cu negrii din Regatul Congo cu capitala la San Salvador de pe teritoriul de azi al Angolei, încheie înțelegeri cu regele congolez care stabilește relații cu regii Portugaliei. Este începutul catolicizării populației de către misionari și al pătrunderii spre interiorul continentului. Pirați pe cont propriu sau în slujba regilor, toți în goană după bogățiile despre care auziseră s-au aventurat spre continent și au declanșat și cea mai inumană acțiune de îmbogățire și cea mai sinistră pagină din istoria umanității: comerțul cu sclavi, ajutați și de regii tribali care vindeau prizonierii prinși în urma războaielor. Cumpărați cu mărgel colorate, oglinzi și oglinjoare, cu obiecte fără valoare ne mai văzute de regii negri cărora le plăcea bogăția, cu săbii, cuțite și arme de foc, prizonierii erau înghesuiți în calele corăbiilor, mureau o parte pe drum, alții erau împușcați în timpul revoltelor, iar cei rămași, bărbați și femei erau vânduți la târgurile de sclavi din Caraibe proprietarilor de plantații.

Exploratori, numai din dorința de cunoaștere a continentului, se aventurează în interiorul

continentului numai după 1845. Scoțianul David Livingston, misionar în 1840 în Africa de Sud întreprinde în 1849 o expediție spre centrul Africii, ajunge la fluviul Zambezi, descoperă cascada fabuloasă de pe fluviu pe care o botează Victoria. La întoarcerea în Anglia este considerat erou național, iar Societatea Geografică îi finanțează expediția din 1864 spre izvoarele Nilului, ajunge în zona marilor lacuri unde moare de malarie și lipsă de medicamente și alimente, la 4 Mai 1873, este repatriat corpul său și înmormântat în Catedrala Westminster din Londra.

În aceeași perioadă, Francisc (Franz) Binder, originar din Sebeș- Alba, funcționar la o companie austriacă în Khartoum, capitala Sudanului, face o expediție între 1860- 1861 pe cursul Nilului Alb și ajunge până în Nordul Zairului la triburile bari, azande, mbutu. Nu dă de izvoarele Nilului, dar adună multe date geografice, o impresionantă colecție mineralogică și floristică pe care le dă Societății Științifice și Muzeului Brukenthal din Sibiu.

Cea mai impresionantă expediție în centrul Africii este cea a lui Henry Morton Stanley, englez de origine, dar ziarist american prin devenire și corespondent al ziarului New York Herald care pleacă în 1871 în căutarea celebrului Livingston de care nu se mai știa nimic. Îl găsește spre sfârșitul anului 1871 pe malul lacului Tanganyika, slab și

bolnav, dar se reface cu medicamentele și proviziile aduse de Stanley, explorează împreună lacul și ținutul înconjurător apoi se despart, Livingstone rămânând la visul lui : descoperirea izvoarelor Nilului pe care le intuiește dar nu le descoperă pentru că moare, iar Stanley se întoarce la Londra. A adus o bogăție impresionantă de informații științifice, dar nu și bogății materiale, așa că Regatul Englez, considerând inefficientă expediția, a refuzat finanțarea alteia. N-a găsit prea multă înțelegere nici la alte curți regale sau societăți de știință, dar regele Belgiei, Leopold al 2-lea s-a declarat dispus să finanțeze din bani proprii expediția cu condiția ca teritoriile descoperite și explorate să fie declarate „proprietate personală a regelui”. Stanley a explorat fluviul Congo de la izvoare, pe râul Lualaba până la cataractele și cascadele de la Sud de Kinshasa de azi. Pe colina Mont Ngaliema, de unde este o vedere superbă a fluviului a construit primele așezări, nucleul orașului de mai târziu numit Leopoldville, devenit capitala statului Congo. După această expediție guvernul belgian și-a dat seama de bogăția teritoriului congolez. Conferința de la Berlin din 15 noiembrie 1884- 26 februarie 1885 a recunoscut dreptul de „proprietate personală” regelui Leopold, asupra „Statului Liber Congo”. La 2 august 1889 suveranul Belgiei cedează prin testament statului belgian

teritoriul Congo- ului care devine colonie belgiană, spre deosebire de partea de peste fluviu a regatului congolez care devine Congo francez. La Boma, oraș pe malul fluviului, există și azi boababul cu scorbura cât o cameră spațioasă, numit „Boababul lui Stanley” în care a stat Stanley la prima acostare pe pământul regelui kikongo..

Bogățiile noului teritoriu explorat au atras misionari și societăți de exploatare a resurselor de materii prime care au făcut profituri uriașe exploatând munca ieftină a localnicilor. Transportul spre Belgia a acestor bogății nu se putea face pe fluviu, așa încât era vitală construirea căii ferate Leopoldville- Matadi indiferent de sacrificiile umane și cum spune dl Octavian Luțaș- fost ambasador al României în cartea Zodia Leopardului „pentru fiecare traversă a murit un negru”.

Zairezii, nota Livingston în jurnalul său, spun cu amărăciune: „albii când au venit aici aveau evanghelia, noi pământul, acum ei au pământul, noi evanghelia”.

6) **De la triburi la națiune**

La 30 Iunie 1960 Congo și-a declarat independența față de puterea colonială stăpână de la 1908 când teritoriul său a devenit Congo belgian. S-

au declanșat luptele pentru putere între triburi și chiar și între președintele Joseph Kasa- Vubu și primul ministru Patrice Lumumba, care vroiau să se elimine reciproc. Lumumba a fost prim-ministru din Iunie până în Septembrie 1960 când a fost destituit și i s-a fixat domiciliu obligatoriu. A evadat și s-a îndreptat spre Stanleyville, dar a fost ajuns și arestat de soldații generalului Mobutu, rămas fidel președintelui Kasa-Vubu. A ajuns la Tysville apoi la Elisabetville unde a fost predat lui Moise Ciombe (Tshiombe), dușmanul lui, și susținător a intereselor companiilor și puterilor străine. Lumumba, torturat, a fost împușcat de un pluton de execuție împreună cu unii membri ai guvernului său, sub privirile lui Ciombe.

Încurajat și susținut de Belgia și SUA, care se temeau că statul independent ar putea intra în orbita sovietică, Ciombe a proclamat independența regiunii Katanga (Shaba) unde era concentrată industria țării (aur, diamante, uraniu) regiune fără de care economia s-ar fi prăbușit, iar Congo-ul ar fi revenit la statutul de colonie.

La 24 Noiembrie 1965 generalul Mobutu a preluat puterea, a lichidat rebeliunea și certurile pentru putere, a înființat MPR- Mișcarea Populară a Revoluției, partid unic și conducător. Sediul MPR era la N' Sele, iar prin manifestul de la N' Sele transmis de Mobutu națiunii se preciza: Un cetățean care se

dăruiește construcției țării sale este o ființă liberă. Țara a fost declarată republică prezidențială, președintele conducea puterea executivă (guvernul) și pe cea legislativă (parlamentul), iar prin Biroul Executiv exercita puterea în toate domeniile. A numit comisari de stat (miniștri) pe domenii, comisari (guvernatori) pe regiuni, a unificat cele 450 de triburi într-o singură națiune de 23 milioane de locuitori, asigurând stabilitate economică și socială timp de 25 de ani. Noi, românii care lucram acolo apreciam eforturile statului Zair de a înlătura sechelele colonialismului, dar eram neutri, nu discutam și nu exprimam păreri față de politica autorităților, care creaseră o nouă politică internă și externă: autenticitatea, revenirea la valorile strămoșești specifice, fără copierea vreunui sistem politic, fără supunere față de alte puteri pentru că, așa cum spunea președintele „nu suntem nici capitaliști, nici comuniști, ci comunitari”.

O primă măsură a fost înlocuirea vechilor denumiri coloniale: Leopoldville- Kinshasa, Stanleyville- Kisangani, Elisabethville- Lubumbashi, Thysville- Mbanza Ngungu și a altor orașe, apoi a străzilor și bulevardelor și cea mai importantă: statul Congo a devenit statul Zair (1973), la fel ca și marea fluviu. Limba oficială a fost proclamată franceza

pentru că în limbile și dialectele lor diferite, triburile nu se puteau înțelege între ele.

Mai numeroase și mai răspândite sunt triburile: Kongo, Bakongo din Zairul de jos (regiunea Matadi- Boma) cu limba kikongo, triburile baluba din cele două Kasai-uri cu limba tshiluba, triburile bantu dintre fluviile Zair și Ubanghi cu limba lingala extinsă și în Kivu și Shaba, triburile din regiunea Ecuator cu limba swaili, regiunea Bandundu din jurul capitalei cu lingala și swaili, etc.

Limba franceză a unificat triburile, dar biserica i-a despărțit și mai mult după ce au venit misionarii și sectele religioase care prin fapte bune, școlarizarea și găzduirea elavilor în internate, ajutorarea săracilor, atrăgeau populația la supunere față de colonizatori. Ca urmare a contradicțiilor dintre învățăturile religioase și discriminarea alb- negru, a luat ființă o nouă biserică „biserica lui Isus Cristos pe pământ” sau Kimbanguistă, creată de Kimbangu (născut în 1882 la Mbanza Ngungu în trib bakongo) întemeiată în 1921 pe principiul „Dumnezeu nu este nici alb, nici negru, el afirmă prin cuvântul său egalitatea oamenilor”. Învățăturile lui Kimbangu erau un protest față de bisericile de esență europeană, motiv pentru care Kimbangu a fost arestat, condamnat la moarte și comutată pedeapsa în închisoare pe viață, iar în 1951, după 30 de ani moare

în închisoarea din Lubumbashi, dar profețiile și ideile sale nu au putut fi închise, adepții lui au întărit și extins biserica, recunoscută de consiliul bisericesc pe principiul apolitic la fel ca și celelalte biserici.

7) **Autenticitate**

După preluarea puterii de către Mobutu țara a fost împărțită în 8 regiuni administrative: Bandundu, Bas- Zaire, Equateur, Haut-Zaire, Kasai Oriental și Occidental, Kivu, Shaba și orașul Kinshasa. A fost naționalizată puternica societate belgiană „Union miniere de Haut – Katanga” și numiți directori zairezi și la celelalte proprietăți străine naționalizate. Au fost înlocuite denumirile coloniale de tristă amintire, bulevardul principal din capitală (5 Km) a devenit Bdul 30 Iunie- ziua independenței, altul Bdul Kasa- Vubu, Bdul Victoriei, Bdul Justiției, statuile lui Leopold și Stanley de pe colina care domină fluviul au fost înlocuite cu statuia războinicului, înaltă de 20 de m, apărător al independenței cu scut și sulită și care scrutează încrezător orizontul și viitorul. Ziua de 24 Noiembrie- care marchează venirea la putere a președintelui era sărbătorită cu fast în fiecare an, grupurile de animație și ansamblurile regiunilor străbăteau în cântec și dans bulevardele până la

Stadionul Național unde oficialii și președintele rosteau discursurile în sloganurile și ovațiile dirijate de agitatorii MPR, transmise la radio și televiziune.

Oficialitățile și reprezentanții MPR au încurajat cetățenii să-și schimbe numele biblice, europene, considerate de esență colonială și să revină la nume zaireze, strămoșești, însuși președintele Joseph Desire Mobutu s-a numit în continuare Mobutu Sese Seko Kuku Gbendu Wa Za Banga. La ei numele înseamnă ceva. De la evocarea momentului nașterii la speranțele puse în copil de părinți: cel care s-a născut la răsăritul soarelui, cel născut pe furtună, cel care va sparge pietre (Bulamatari), cel ce va fi mare vânător, puternic luptător etc. Și numele preedintelui are o semnificație: războinicul puternic care va merge din victorie în victorie... Chiar și fluviul Congo de la Kisangani până la vărsarea în Ocea și-a luat numele Zair, în celelalte regiuni de la izvoare la Kisangani rămânând numele dat în fiecare regiune de localnici și consemnate de exploratori.

Autenticitatea se manifesta și în ținuta vestimentară. Femeile erau îmbrăcate într-un material tivit pe margini și rulat în jurul corpului de la subsuori în jos (pagnă) sau fustă, la fel rulată și bluză, toate în culori vii. Bărbații purtau bluze cu anchior (bu- bu) peste pantaloni sau haine din materiale ușoare, cu mâneci scurte sau normale, încheiate până sus, iar la

gât eșarfe colorate înodate încât să acopere gâtul și pieptul din deschizătura hainei. Această ținută bărbătească era elegantă, mi-a plăcut și mi-am făcut și eu un cosum la fel. La Bruxelles sau Paris într-un astfel de costum cunoscătorii știau că omul este zairez sau vine din Zair. Am purtat cu plăcere costumul deși mi-a produs și o situație neplăcută. La întoarcerea în Zair din vacanță, la vama aeroportului am fost confundat, cred, cu vreun comerciant încât mi-au fost răvășite bagajele până am documentat cu acte că sunt profesor la...

În modul de adresare dintre zaizezi s-a introdus terminologia cetățean, cetățeană (citoyen, citoyenne) probabil un împrumut din Franța, în care toți sunt cetățeni francezi indiferent de rasă și religie, sau un împrumut istoric din Revoluția franceză care abolit ranguri și blazoane, considerând pe toți oamenii egali.

Revenirea la autenticitate nu a însemnat ruperea și izolarea de lume. Colaborarea economică cu Belgia a continuat, specialiști belgieni lucrau alături de cei zairezi, a început cooperarea în agricultură, industrie, afaceri cu orice investitor și țară de bună credință. În dorința de a reduce importurile de produse alimentare, în special orez și paste făinoase ca principale surse de hrană, chinezii ajutați de zairezi au înființat pe malul fluviului o orezărie, iar românii au aclimatizat grâul și porumbul într-o

stațiune din zona Mbanza Ngungu. Cu toate acestea un air- cargo venea odată pe săptămână încărcat din Africa de Sud. Produsele erau bătute la vânzare în marile supermarketuri și la Economat du people, în ajutorul populației cu venituri modeste, dar dispăreau repede cumpărate en gross de comercianții particulari care le revindeau. Intr-o perioadă a fost criză de sare încât un vârf de cuțit de sare pusă pe o hârtiuță era echivalentul unui dolar. România exporta prin Agenția Economică Română din Kinshasa tractoare, camioane Bucegi și autoturisme Aro. Pe un prieten olandez, doctor la spitalul Mama Yemo, l-am sfătuit să-și cumpere un Aro pentru safari pe care îl plănuia. La întoarcere din excursie, după câteva mii de Km s-a declarat foarte mulțumit de mașină care a tractat din mlaștini și din râuri celelalte jeep-uri. De fapt auzise și el de comportamentul acestor mașini prin Sahara până la Dakar. Ei au avut noroc, n-au avut accidente sau tamponări cu animale. Niște belgieni, într-un alt safari, au avut ghinionul să rănească un pui de elefant, rămas în urmă, dintr-o turmă care traversa drumul. La țipetele lui turma s-a întors, oamenii au fugit, dar jepul atâta a fost ridicat și trântit de pământ, până s-a dezmembrat și a ajuns o grămadă de fier contorsionat. Oamenii, pe drumuri diferite, au ajuns acasă după o săptămână.

În politica externă Zairul era membru ONU, membru al Organizației Unității Africane (OUA) și al Mișcării de nealinieră, făcând propria politică fără ordine din afară și fără să permită ingerințe interne, ceea ce nu era pe placul mai marilor lumii obișnuiți să comande. Zairul exporta cupru rafinat, aur, diamante industriale, fildeș și menținea balanța de plăți excedentară, ceea ce nu convenea nici marilor finanțști de la FMI și companiilor agreeate de ei pentru că nu mai puteau controla bogățiile țării. După secesiunea regiunii Katanga opozații regimului Mobutu s-au refugiat în Angola, fără să uite înfrângerea suferită. În 8 Martie 1977 susținuți de belgieni și agenți americani aproape 2000 de soldați ai FNLC (Frontul Național de Eliberare a Congo-ului), au invadat regiunea minieră trecând din Angola și ocupând Kolwezi, unde au pus la pământ instalațiile miniere, au ucis soldați și civili zairezi susținători ai MPR și au dus tot ce era de interes pentru cei care i-au trimis. Înafară de câțiva comandanți albi ceilalți erau negri, despre unii se spunea că sunt cubanezi (sursa: radio și Tv- Kinshasa). Regretabile sunt distrugerile și asasinatetele din rândul zairezilor la fel cum regretabilă este și moartea unui profesor român împușcat pentru că s-a opus rechiziționării mașinii lui de către invadatori, dar celor care plănuiesc

războaiele nu le pasă de astfel de pierderi și ploaia de lacrimi.

Periodic la sediul MPR de la N'Sele se organizau conferințe ale OUA la care participau Președinți ai țărilor africane. După cum relatează presa și tv de mare interes se bucura președintele-poet Leopold Sedar Senghor al Senegalului (1960- 1980), creatorul conceptului de filozofie existențială „Negritude”. Definit de autor ca totalitatea valorilor culturale ale Africii negre, conceptul „Negritute” era apărătorul culturii, identității, cauzei și experienței africane prin literatură și artă. Conferințele președintelui Senghor despre „Biblioteca, instrument al dezvoltării” , „Negritute și civilizația universalului” sau „Socialism în Africa”, apropiate până la identificare cu „autenticitatea” zaireză, creau incertitudini în capitalele europene privind calea politică a statelor africane.

Conceptele președintelui Senghor, școlit în Franța, susținător în Adunarea Națională Franceză a Franței de peste mări (France d'Outre Mer), oratoria mobilizatoare a lui Mobutu și operele lui Marx și Lenin din librării dădeau insomnii în cancelariile occidentale. Spre norocul lor, Senghor s-a retras din politică, s-a dedicat scrisului și a fost ales membru al Academiei Franceze.

Autenticitatea zaireză și conceptul de Negritute erau

răspunsul Africii față de „misiunea nobilă” și „civilizatoare” a guvernelor, uneori cu armatele lor, și a misionarilor bisericești străini, misiuni pe care africanii nu le-au cerut și le respingeau după ce s-au convins că prețul „civilizării” sunt toate bogățiile solului și subsolului lor.

Intonația sigură și răspicată din frazele pline de conținut ale președintelui Mobutu dădea încredere zairezilor că anotimpurile prielnice dezvoltării, fragmentate uneori de interese străine, vor reveni.

8) **Raiduri prin împrejurimi**

După cazarea inițială în campusul universitar din Limete am fost duși spre alte centre, eu, soția și doi copii, împreună cu alți români am fost duși la Centrul de primire a personalului didactic din subordinea Departamentului Educației Naționale din Kinshasa, aproape de hotelul Intercontinental, de ambasada noastră și gard în gard cu liceul Institut de la Gombe. Copiii noștri s-au împrietenit, la joacă pe afară cu alți doi copii, după care am cunoscut și noi pe părinții lor, doi oameni de esență românească și omenie bihoreană, viitorii noștri prieteni, și acolo și azi aici, familia Gheorghe și Mărioara Dan. În campus masa, fructele, sucurile: Mirinda, Fanta și berea erau gratuite și servite prompt la cerere, dar la

Centru primisem banii pe septembrie, așa că ne aprovizionam singuri și aveam autonomie de deplasări și incursiuni în vecinătate și capitală. În așteptarea repartiției, soțiile cu copiii intrau la piscina complexului școlar vecin, noi mai studiam la franceză după cursurile luate de acasă, iar după amiaza admiram fluviul, pirogherii, orașul Brazaville și apusul de soare pe fluviu, după care ne grăbeam spre casă pentru că la ecuator, la 6 seara se trece fără amurg în câteva minute de la zi la noapte și la fel la 6 dimineața.

Cursurile școlare începuseră, elevii nu făceau unele materii din lipsă de profesori, așa că repartițiile la școli se făceau de către Departamentul Educației în ritm accelerat. Am fost anunțat, am pregătit bagajele și în ziua următoare am fost luați, toți cei repartizați, profesori și ingineri, pe linia Kinshasa- Mbaza Ngungu- Matadi- Boma, de la Atlantic. Înainte de Mbanza microbuzul a făcut stânga pe un drum de pământ roșiatic, drept ca-n palmă, străjuit de palmieri și verdeață abundentă și în scurt timp a stopat în curtea unei școli. Delegatul de la centru ne-a „predat” sub semnătură apoi și-a continuat drumul cu cei rămași. Ne-a luat în primire o măicuță, ne-a condus într-o cameră apoi o surveiantă ne-a condus prin școală, elevii erau la ore, cu geamurile deschise încât vedeam schemele pe table și auzeam profesorii în

predare. După un tur prin curtea școlii unde unii elevi erau pe terenurile de sport la educație fizică, am fost conduși în sala de mese. Bucătăreasa, o negresă voinică, așa cum îi stă bine oricărei bucătărese, ne-a servit cu preparate excelente, dar și-a manifestat necazul că nu au mâncat decât puțin copiii. I-am explicat că de când au văzut platoul cu banane, ananas și alte bunătăți le-a fost gândul numai la ele. Am asigurat-o și felicitat-o pentru mâncarea foarte îmbietoare, ea a asigurat copiii că le mai aduce banane și ananas dacă mai vor. Mi-am adus aminte cât stăteam pe la alimentarele de la noi pentru niște banane, portocale sau pepsi, deși fabrica de pepsi Ovidiu, din apropierea Constanței producea din plin.

Între timp s-au terminat cursurile, elevii au intrat la masă, iar pe noi ne-a luat în primire o domnișoară zaireză, directoarea școlii, care după generalități, de unde suntem, ce nație, cum am călătorit m-a anunțat pe mine că nu au post de profesor de matematică, să stăm liniștiți că în dimineața următoare cu mașina ei, Citroien 4 CV, ne v-a duce înapoi la Kinshasa. Așa s-a și întâmplat, ne-am luat rămas bun de la măicuțe, maica stareță, de la bucătăreasă, profesori și profesoare, ne-am imbarcat în mașinuță și ne-am oprit la Departamentul din capitală. Domnișoara directoare le-a explicat în lingala, eu nu am priceput nimic, i-a zis șefului de

Departament că m-am prezentat, dar nu au „post”. Am primit repartiție la liceul vecin cu Centrul, Institut de la Gombe și în aceeași zi și locuință pe Bdul 30 Iunie vis-a vis de Royal și sediul ONU , un apartament la etajul 6, cu două camere, bucătărie electrică, baie cu boiler pentru apă caldă, într-un boloc al Departamentului numai pentru profesorii străini. Acest lucru mi-a fost de mare folos pentru perfecționarea vorbirii în franceză pentru că nu aveam cu cine vorbi românește.

La liceu șeful secției științifice m-a prezentat elevilor și rămas singur cu ei am vorbit de toate ca să ne cunoaștem, le-am spus ca și elevilor mei din țară că nu vreau să le fie frică de matematică și că vreau să aștepte cu plăcere orele mele, iar de la ei am aflat unde locuiesc și mai ales am aflat semnificația numelui lor. M-a amuzat un pișpiric simpatic, isteț și vorbăreț, Bulamatari, pe care l-am asigurat că v-a crește mare și puternic și că „va fi cel care sparge pietre” după cum îl arăta numele. Din când în când i-am întrebat dacă înțeleg ce le spun, i-am pus să repete ca să mă conving că franceza mea e inteligibilă. Și pentru ei Limba Franceză era limbă străină, dar fiind limbă oficială se punea mare exigență în studiul ei. Eu nu vroiam să mai pățesc cum mi s-a întâmplat odată când la „boulangerie” vroiam să cumpăr trei pâini, de fapt trei batoane cum era pâinea lea ei. Plecând de la

româneasca „o pâine, două pâini” am zis că și în franceză pâine este substantiv feminin și i-am cerut fetei dă-mi trei „la pain” numai că „le pain” este pâine și „lapin”- iepre, așa că eu i-am cerut fetei de la brutărie trei iepuri, pentru că se pronunță lapen. Fata râzând mi-a spus că lapen găsești, mondele, la supermarket și în blană și fără. I-am arătat ce vreau, acasă am căutat în dicționar și am văzut confuzia, m-am dus la ea, de fapt și magazinul alimentar și brutăria erau la câțiva pași de bolc și ne-am amuzat amândoi de cei trei iepuri.

Într-o discuție cu șeful meu de secție, domnul Fritz, New Yorkez prin domiciliu, am aflat că la școala catolică unde am fost inițial repartizat aveau post de profesor de matematică, dar școlile confesionale nu primesc decât profesori și profesoare necăsătoriți așa că s-au mirat cum am ajuns acolo. Tot răul spre bine, cum se spune pe la noi. Familia Dan a primit locuință pe dealul Binza, într-o vilă cu o altă familie de români, iar la sfârșit de săptămână făceam Wykeend-ul la aer de munte și vedere frumoasă peste oraș, săptămâna următoare coborau ei din „stațiune” la oraș.

Ca de obicei copiii s-au împrietenit cu copiii vecinilor mai repede de cum am reușit noi să ne cunoaștem și aceștia îl strigau „Sorino, Sorino”. Când auzea strigând băiatul nostru ieșea pe balcon și

venea necăjit înapoi. „Nu-i nimeni. Iar m-a strigat papagalul”. Un papagal a unor vecini a învățat auzindu-i pe copii și striga mereu cum își aducea aminte. Când băiatul mergea pe la ei și unul dintre copii îi zicea „Sorino, vino, intră” și papagalul începea să-l cheme, sărind de colo, colo parcă bucuros și el. Dacă țipa careva la el „taci” își zburlea penele și țipa mai tare.

Pe la 5 după amiaza coborau în parcul din fața blocului familiile cu copiii și căteii la plimbare și la taclale. A venit vorba cum ne adaptăm climei, despre școală și dacă ne place apartamentul. I-am spus domnului Gilson, belgian, director de liceu că dormim cu frică din cauza șopârlelor. Niște șopârle complet albe, mai mari și mai mici umblau în voie pe pereți peste tot prin camere. Așa am aflat că nu-s periculoase, că nu trebuie să le băgăm în seamă, să nu le gonim pentru că prind muștele, gândacii și țânțarii și de fapt sunt armata de războinice care ne păzesc de malarie și cărora de atunci le lăsam de mâncare peste noapte, să nu plece.

Nu ne-am aventurat încă prin oraș, dar în unele după amieze ieșeam prin împrejurimi, pe lângă hotelul Intercontinental, pe strada pe care era Ambasada noastră, ne întâlneam cu mămicile de la Ambasadă, ieșite și ele cu copiii la plimbare până pe malul fluviului, mai aflam noutăți din țară și apoi

ocoleam pe la Parlament, Ministerul de Externe, pe lângă Institutul la care lucram și înapoi acasă.

9) **Prin capitală**

Taxiul era mijlocul cel mai rapid de deplasare înspre orice loc din oraș, iar taximetriștii alegeau drumul cel mai scurt, erau corecți față de clienți, nu plimbau omul să facă kilometraj pentru că prețul călătoriei se stabilea înainte de urcare. De fapt la 1 zair = 2 dolari cât era paritatea monedei lor naționale, o deplasare de la locuința noastră în centru era 50 de makuta. La magazinul alimentar și în piațeta de lângă noi găseam toate cel necesare, așa că în oraș mergeam pentru cumpărături mai importante, cu oprire „obligatorie” la Poșta Centrală.

Centralistele, foarte amabile, ne făceau legătura acasă, prin Atena sau Roma, într-un sfert de oră, alteleori cu toată insistența lor trebuia să revenim în altă zi. Eram nerăbdători să vorbim cu bunicii, să aflăm noutăți și mai ales să aflăm cum s-a acomodat, în lipsa noastră, fetița cea mică, Alina, prea mică pentru o călătorie atât de lungă și pentru atâta timp, rămasă în grija bunicilor. De fapt și cei doi copii care erau cu noi, s-au despărțit cu greu de mamaia și tataia și numai după promisiunea că vin și ei când vor fi locuri la avion pentru că acum avionul e plin.

Stratagema s-a dovedit a fi adevărată, nu mai erau locuri, avionul era plin și câțiva profesori au venit în ziua următoare cu altul prin Atena. O scrisoare din țară sau spre țară făcea 2- 3 săptămâni, dar copiii trimiteau mesaje în fiecare seară de pe balcon bunicilor, mesageră era Luna și erau asigurați de bunici că le-au primit, evident, după ce mami îi întreba „nu-i așa că ați primit mesajele și pupicile de la Sorin și Ancuța?”, iar ei trimiteau prin același neobosit curier de noapte „îmbrățișările, dorul și pupicile lor”.

Mulțumiți sau dezamăgiți, după caz, de la Poșta Centrală treceam pe la Sedec, cel mai mare supermarket din centru, în care se găseau de toate de la ac la electronice, produse alimentare locale și de import la fel ca în Occident. Se găseau și produse românești printre ele țigări Litoral, Amiral, Snagov, care dispăreau repede pentru că erau mai ieftine în raport cu celelalte. Și de la Sedec și de la Economat du people, magazin cu produse alimentare pentru toate buzunarele, acestea se epuizau repede pentru că erau cumpărate en gross de comercianții particulari care le revindeau în buticurile sau pe tarabele lor din piețe.

Alături de Sedec erau Galeriile Prezidențiale cu îmbrăcăminte de lux, cu bijuterii ca la Bruxelles sau Paris, și obiecte de artă africană, tablouri,

sculpturi în eben și fildeș, de la miniaturi la colți întregi de elefant, sculptați cu figurine cu multă migală pe toată lungimea lor.

La plecarea din țară am fost atenționați de doctori la vizita medicală să nu bem apă de la robinetele din casă și să o fierbem înainte pentru că amebele se înmulțesc în corp și depășesc puterea de protecție a medicamentelor, generând diferite boli tropicale. După fierbere apa își pierde calitățile minerale și devenea un fel de apă distilată, așa că apa de băut o cumpăram. Unii s-au axat pe bere pentru că un bax de bere era mai ieftin decât un bax de „L'eau vive”.

Preventiv am cumpărat și un filtru de apă, doi cilindri de inox cu capacitatea de 3-4 litri, spapuși, cel de sus avea un „carot” dintr-un material permeabil, apa curgea cu picătura în cilindrul de jos și printr-un robinet era pusă în bidoane, folosită la mâncare, iar o parte fiartă era pusă la răcit în frigo. După o săptămână- două pe pereții cilindrului de sus și pe filtru se depunea un strat de câțiva mm de mâl de culoare roșcată, invizibil cu ochiul liber în apa obișnuită, apoi cu buretele de bucătărie se spăla vasul de sus și se umplea din nou cu apă.

Respectând normele sanitare am evitat îmbolnăvirile cu boli necunoscute pe la noi, iar împotriva malariei luam tableta de clorochin o dată pe

lună, plasele speciale de la ferestre și „apărătoarele” trimise de natură ne-au ferit de necazuri. Mai greu era cu căldura, 35- 40 de grade, uneori și 50, dar în apartament faianța de pe jos din toate camerele menținea o temperatură acceptabilă. La aparatul de aer condiționat am renunțat, din cauza diferenței de temperatură dintre afară și înăuntru, eram mai mult răciți. Mai stropeam seara, câte odată, cearceaful cu apă să pot dormi de căldură, dar efectele reumatice se văd acum.

Nu aveam un radio sau televizor, așa că într-o zi am căutat prin magazinele de electronice, în care se găseau radiouri cu multe lungimi de undă, radiocasetofoane, simple, stereo și Hi-Fi, și chiar și ultimile modele de import în materie. Am cumpărat un radiocasetofon, performant la vremea aceea, cu ceas și Timer care se regla seara pe un post de radio sau pe casetă și dădea deșteptarea cu muzică. Mi-a făcut figura uneori, dar nu din vina lui pentru că funcționează și acum, ci din vina postului pe care era pus și care la acea oră nu avea emisie. Vroiam să auzim ceva în românește așa că am întins pe bloc un fir metalic de 6-7 m , la mijloc am legat un alt fir, apoi legat la antena radiocasetofonului. Mare ne-a fost bucuria când am auzit o melodie populară pe Radio România, apoi în funcție de condițiile meteo auzeam buletine de știri, sport, muzică.

10) **Piața, oglindă socială**

Auzisem de piața mare de la vecinii noștri care ne-au și descurajat puțin în sensul că „acolo aveți nevoie de o zi întreagă să o vizitați”. La un sfârșit de săptămână eram în Grand Marche, o piață întinsă pe câteva hectare, cu tarabe acoperite sau în aer liber, cu puzderie de mici magazine pe margini și camere frigorifice. Sunt sute sau chiar mii de persoane prin piață, mulți turiști, dar aglomerația nu este evidentă pentru că fiecare cumpărător se duce în sectorul care îl interesează: Legume- fructe, carne, pește, țesături pentru pagne și costume, tricouri- bluze și sectorul de servit masa pentru salariații din vecinătate în pauza de masă, pentru cei cu treburi prin oraș sau pentru cei ce vor să cunoască bucătăria locală.

Am trecut la pas printre tarabe, opriți de comerciante și îmbiați să cumpărăm de la ele că au cele mai bune mărfuri și mătăsuri din Hong Kong și China sau din Europa. Ne-am oprit la legume-fructe. Tot ce-ți poftea inima, de la produsele locale: cartofi, patate dulci, manioc, banane, mango, kivi, papaye la cele de import. Venea cargoul din Africa de Sud încărcat cu roșii, cartofi, fasole- păstăi, castraveți, struguri, mere, pere, prune, zarzavaturi proaspete, de fapt toate produsele din zonele temperate, erau

descărcate în depozite pe care le goleau comercianții, etalându-le apoi pe tarabe sau în magazinele proprii. De la camioanele de aprovizionare până la tarabe, magazine sau pentru transportul mărfurilor cumpărate până la taxiuri ori mașina proprie, băieții împingători de cărucioare, pousse- pousse, făceau treaba pentru prețuri la înțelegere după distanța și cantitatea de marfă. Ca să se lanseze în „meserie” pousseurul își construia singur sau în „asociație” căruciorul din roți de bicicletă, cutia din resturi de scândură și barele laterale de care împingea căruciorul cu brațele. Fiecare făcea ceva să-și câștige existența. Copiii lustruiau pantofii trecătorilor, se inițiau în comerț pe un scăunel și lângă o cutie de carton pe care aveau câteva banane, mango sau țigări Ambassade, Kent la pachet și la bucată.

Ne-am oprit la legume- fructe să ne luăm cele necesare. O comerciantă ne-a chemat insistent la taraba ei. Nu mai văzuse o străină blondă, cu părul lung și i-a cerut soției să pună mâna pe părul ei. S-a mirat de culoare, cât de moale și mătăsos este și râzând ne-a asigurat că are cele mai bune produse și ne va face de fiecare dată și un „bon prix” – o reducere, din prietenie.

Pentru noi era curioasă coafura femeilor zaireze, părul îl împleteau în șuvițe paralele din față spre ceafă, uneori prinse într-un coc la spate sau pe

cap, coafura era o adevărată artă în miniatură, cerea îndemânare, răbdare și pricepere, dar merita când mamele își pregăteau fetele pentru școală sau oraș. Aceasta era coafura tradițională pentru zaireze, în timp ce bărbații se tundeau scurt, iar de pieptănat îl pieptăneau cu un pieptene din bețișoare legate în evantai și împletite cu fire textile colorate, cu sau fără modele, după inventivitatea artistului care le confecționa la comandă, dacă cele expuse nu erau pe gustul cumpărătorului.

În sectorul de servit masa fumegau plitele cu carne și pește, iar din lighiene mari „chenille-le” vii, datți din când în când jos cu o frunză de palmier să nu iasă din lighean, erau luați cu o paletă și puși în uleiul încins. Erau albi, mari, chiar mai mari ca viermii de mătase, dar rumeniți sau crocanți, în uleiul de palmier, erau o delicatose cu nelipsitul pili- pili, ardei iute încât europenilor le dădeau lacrimile. Asortați cu bere Primus, Skol sau Regla belgiană constituiau o masă pe cinste! Se putea cumpăra pește sărat, „tilapia” de Tanganika, pește adus de pescari din fluviu, cei care vroiau pește proaspăt, pe alese, îl găseau după amiaza în portul de pescari Kinkole când piroghierii pescari se întorceau de la pescuit, carne de vânat și „makaci” – maimuțe fripte întregi în blana lor, specialitate considerată și ea delicatose, motiv

pentru care era ceva mai scumpă decât celelalte sortimente de carne.

Noi, străinii europeni, nu cumpăram carne crudă, nici pește care uneori era viu, pentru că organismul nostru nu producea anticorpii de protecție împotriva îmbolnăvirilor. Cumpăram pachete cu carne de porc, file de pește, carne de pasăre, salamuri, pateuri și brânzeturi, toate importate din Europa. Nu făceam nici baie în râuri sau fluviu pentru că pe lângă bolile digestive microorganismele parazite localizate în piele produceau infecții și răni greu de vindecat.

Piața Grand Marche, una dintre cele mai mari din Africa, cum zic zairezii, este inedită prin pitorescul ei, forfota mulțimii, cumpărători, turiști sau oameni care dau o raită să vadă ce mai e, prin coloristica reclamelor, a lucrurilor expuse și chiar și a vestimentației. Funcționează zi și noapte, în feeria de lumini se fac aprovizionările și pregătirile pentru o nouă zi. Ca în orice aglomerație, nu lipsesc hoții de buzunare, genți sau poșete, iar printr-o diversiune când privești spre locul cu indicat „acolo”, rămâi și fără sacoșa cu cumpărături. L-am prins de mână pe un tânăr care îmi luase banii din buzunar. Un jandarm a văzut scena, l-a luat în primire. De ce mi-ai furat banii, l-am întrebat. Mondele n-am mâncat de ieri nimic- mi-a răspuns el. I-am dat un zair să-și i-a ceva de mâncare, și jandarmului la fel, pentru o bere când

iese din serviciu pentru că „legea-i lege” și nu vroia să-l elibereze. Am plecat, dar băiatul m-a ajuns și mi-a mulțumit că l-am scăpat de închisoare, cel puțin câteva săptămâni, și mi-a spus că ar vrea să lucreze, dar nu găsește nicăieri nici măcar la căratul mărfurilor pentru că locurile sunt ocupate, iar de cerșit, cum fac mulți, nu vrea.

M-am oprit după acest incident la o Coca-Cola pe bulevardul 30 Iunie, la Cafe de la Paix, priveam trecătorii, de la măsuța așezată în vecinătatea trotuarului, meditănd la relativitatea noțiunilor: dreptate, bogăție, sărăcie... Parcau mașini luxoase, coborau albi și negri eleganți cu diplomatul în mână, dădeau câteva makuta copiilor care se ofereau să le păzească mașina sau își vedeau de drum spre magazinele luxoase, bănci și birourile companiilor la care lucrau. Li se părea drept și foarte normal statutul lor de privilegiați ai sortii, față de cei a căror singură speranță era că „cei din urmă vor fi cei dintâi”. Mă gândeam la cei ce caută de lucru și sunt refuzați și la milițienii noștri care îi adunau pe cei fără servicii sau cărora nu le plăcea munca și-i duceau la întreprinderi spre angajare. Încă de la facere, lumea a fost împărțită în „împărați și proletari”, chiar dacă li se spunea altfel, adică stăpâni și sclavi, bogați și săraci, afaceriști, comercianți, patroni și companii profitoare și cei care munceau pentru sporirea avuției lor.

Bogaților nu le păsa că „mai lesne trece o cămilă prin urechea acului, decât să intre un bogat în Împărăția lui Dumnezeu”, preferau bunătățile lumești și în locul împărțirii averilor la săraci îi dădeau dreptate lui Marx: religia este opiu pentru popor. Seara la 10 se deschideau cazinourile în cartierele selecte ale metropolei, în care se pierdeau averi cu consolarea „Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat!”. Mergeam câte o dată pe la cazinouri, chelnerii treceau cu platourile cu sanvișuri, pahare cu whisky cu Cola, Soda sau sec, fiecare ce dorea, cu condiția să joci. Jucam moderat la ruletă, oricum toți pierdeau ce-au câștigat la un joc pierdeau la următoarele, dar cunoșteam lumea „bună” a orașului.

Nu era interzisă conducerea mașinii după consumul de alcool. Tinerii terebiliști ieșeau de la baruri și clubul de dans „Perouge Bleu” și la întrecere de viteză pe Bd 30 Iunie le sărea motorul mașinii la câțiva metri după lovirea unui eucalipt de pe margine. Vroiai permis de conducere după ce ai împlinit vârsta, plăteai taxa și într-o săptămână aveai carnetul fără alte întrebări : ai făcut școală de conducere, știi să conduci, știi reguli de circulație. Mi-am luat carnet pentru toate categoriile, permis pentru atoturism aveam din țară, dar când am vrut să-l preschimb la noi milițianul de la permise mi-a zis: hai, domn profesor, unde ați condus tiruri, șei, mastodonți, autocare și am

renunțat pentru că ambasada îi informase cum se iau permisele în Zair.

Grand Marche este o oglindă a societății stratificate în avuți, care merg cu boy-ii după ei pentru cărat bagajele, cei cu mijloace modeste și săracii care caută să supraviețuiască.

O atracție deosebită o constituia așa- zisa Piață a braconierilor, nume rămas probabil de pe vremea când braconajul era o îndeletnicire incontrollabilă. Piața se numește de fapt Piața de artă. Mii de statuiete, statui, toate animalele junglei sculptate în abanos, kambala sau fildeș, colți de elefant de câteva zeci de kilograme sculptați într-o dantelărie de scene, liane și copaci pe toată lungimea lor, figuri de bărbați și femei, arcași, sulițași vânători, zeități ancestrale, regele Baluba, măști de diferite mărimi, înfricoșătoare sau vesele, frumusețe de tablouri cu peisaje authtone expuse pe alei cu zeci de metri, încântă privitorul și amatorul de artă africană, pus în dilemă ce să aleagă din varietatea și frumusețea obiectelor expuse, varietate care depășește ofertele din magazinele specializate și chiar și pe cea de la Hotelul Intercontinental, motiv pentru care și truriștilor din Hotel, nepresați de timp li se recomandă Piața de Artă. În ultima vreme sunt magazine de artă africană și în principalele capitale europene, dar nimic nu egalează o întâlnire cu artiștii africani care

își etalează măiestria lucrând chiar sub ochii vizitatorilor. Aici este o altă lume față de piața mare, o lume a măiestriei artistice, care încântă privirea și sufletul.

Nu poți să spui că ai trăit în Zair fără să ai în casă un șir de elefanți (de data aceasta pașnici!), un crocodil în fildeș, figuri de zairezi și zaireze, antilope la păscut în savană, zebre și okapi, sculptate la dimensiuni mari pentru pus pe perete și alte frumuseți ale artei africane, poate și în semn de nostalgie, dar și în semn de apreciere a maeștrilor artiști, consacrați sau începători din Zair. Am stabilit o întâlnire cu un pictor în parcul de lângă blocurile de locuințe ale profesorilor și i-am arătat un flamboiant- arborele de foc- o frumusețe în plină eflorescență. Mi-am exprimat dorința ca în tablou să fie flamboiantul, în rest i-am lăsat imaginația lui de artist- pictor pentru compoziția peisagistică. A venit după un timp cu tabloul, mi l-a întins pe masă, l-am privit și i-am spus: scuză-mă, îți aduc o bere. Am privit iar tabloul, nu știa ce să creadă. E ceva ce nu-mi place? De ce nu zic nimic? I-am dat banii cum ne-am înțeles și am adăugat: ai încă jumătate din preț. Abia atunci i s-a luminat fața înțelegând că a creat ceva deosebit: o vedere pe fluviu, un sătuc cu locuințele specifice, palmieri și copaci, și într-o parte flamboiantul atât de

drag mie, totul într-o cromatică deosebită. Am rămas în bune relații și pentru alte tablouri.

Am văzut o statuietă, o cuvă care putea servi și ca bombonieră, sprijinită pe un postament și susținută de patru maimuțele. Am vrut una mai mare ca dimensiuni, ceea ce s-a făcut. Mi-a plăcut mesajul. O maimuțică are ochii închiși, alta are urechile acoperite. A treia plânge și încă una, râde. Mesajul: fă-te că nu vezi și că nu auzi dacă vrei să nu plângi și să ai o viață lungă. Întrebarea este: ce fel de viață ? Putem trăi izolați, doar cu aspirațiile noastre, fără să ne pese de comunitate și de lumea în care trăim?

11) **Divertisment**

Șeful meu de secție științifică de la școală mi-a spus că nu știe ce sunt acelea meditații și consultații. I-am explicat că noi eram obligați să facem peste program ore de ajutorare a elevilor rămași în urmă la învățătură, chiar și a celor dezinteresați sau chiulangii, după un program stabilit și afișat. „Vă faceți datoria la clasă, aveți grijă ca elevii să înțeleagă ce le predați, verificați teme pentru acasă, reluați anumite lucruri care vi se par neclare pentru elevi și atât. Asta-i Tot!” - mi-a zis el. Aveam orele până la 10 sau de la 10,30 după pauza dintre cursuri până la 1,30. Exceptând timpul de pregătire a lecțiilor pentru

ziua următoare, cititul ziarului Elima, știri și muzică la radio, ocupații cu copiii, în restul timpului trebuia să-mi găsesc o altă ocupație. Meditații în particular nu se făceau, de fapt nici nu am auzit ca vreun elev să facă așa ceva. Am întrebat colegii de școală dacă joacă cineva șah, păi, duceți-vă la clubul de șah, mi-a zis unul.

Așa am ajuns la Clubul de Șah din Kinshasa, deschis în fiecare Luni de la 8 seara. M-am înscris, am plătit cotizația de 1 zair pe lună și am devenit membru cu drepturi depline, ca oricare dintre cei aproape 50 de membri. Încă din prima seară am jucat câteva partide cu cei ce terminaseră mai repede partida din turneul în desfășurare. Am fost înscris într-un turneu al celor ce joacă „după ureche”, adică la neclasificați. La sfârșitul turneului am optat pentru o carte de șah în loc de premiul în bani, pentru că nu mai mergea numai cu mutarea pieselor la întâmplare, dacă vroiam să avansez. Puneam tabla și piesele pe masă, făceam o partidă sau două după carte pentru că în sportul „minții” strategia deschiderilor, jocul de mijloc și finalurile sunt legate organic.

Am progresat, promovat dintr-o categorie în alta, încurajat și de copiii mei care depășeau ora de culcare, mă așteptau și dormeau mulțumiți că „tati a câștigat”. Încă din facultate mă axasem pe șah pentru că meciurile din celelalte sporturi se încheiau adesea

cu ceartă: din cauza lui cutare am pierdut meciul. În şah ori joci bine, ca un comandant de oști care pune pe toți subordonații la treabă, și câștigi, ori o încasezi și nu ai pe cine da vina.

La club am cunoscut jucători reductabili, dl Scoups, belgian, profesor la UNAZA, Universitatea Națională Zaireză, președintele clubului, domnul De Vries, doctor, olandez de origine, amândoi aspiranți la titlul de „maestru” și singurii care au remizat cu Dl. Max Euve, fost campion mondial de şah, invitat de club pentru un simultan ținut în salonul hotelului Intercontinental. Unii au abandonat după combinații frumoase și iminente de mat sau după ce rămăseseră fără piese importante, eu am aplicat tactica valabilă și azi când joc cu altul mai bun, schimbul de piese să nu –i mai iasă combinațiile, am cedat și eu din cauza unei poziții superioare la care era doar vorba de timp. Toți ne-am ales cu o seară de neuitat, materializată în poze cu maestrul și cu „premiile” verbale pentru „cea mai rapidă înfrângere”, „cele mai catastrofale erori” sau cel mai hazliu: „cele mai multe și mai importante piese uitate în priză”. A fost unul care l-a luat și pe acesta, deși la simultan până trece cel ce dă simultanul pe la toate mesele, celălalt are vreme să-și rememoreze toată copilăria și să nu uite nimic.

La club l-am cunoscut și pe dr. Andre Szafursky, ginecolog cu cabinet propriu, polonez de

origine, căsătorit cu o franțuzoaică, domiciliați în Lyon, dar de fapt de mulți ani în Zair, pe vecinul și viitorul meu prieten, dl Joseph Cziekowsky care lucra la o companie de rute și poduri, dl Souhebe Neimah, sirian, șeful deprtamentului de arhitectură și construcții școlare, cu studiile la Sofia și căsătorit cu o bulgăroaică, profesoară și ea de matematică, dl Agolong, funcționar zairez, dl. Buzata, italian, constructor al turnului de televiziune și a memorialului Lumumba.

Înainte de plecarea din țară băiatul nostru, absolvent de „grupă mare” fusese înțris în clasa I-a cu obligația ca pe la începutul lunii Mai din anul următor să fie la școală să i se încheie mediile și să promoveze în clasa a II-a cu generația lui de „purtători de cheiță” la gât. Soția a venit cu copiii în țară, mai venea pentru scurtă vreme în Zair, iar eu veneam în țară numai în vacanța mare. Ea era de meserie educatoare, așa că zilnic făcea ceva cu el: bețișoare stânga, dreapta, alfabetul, scriere și citire, numere și socoteli pe degete ca la oftalmolog, desen, cerculețe cu ochișori nas , gură, brațe și picioare fără încheieturi în stilul artei abstracte, toate lăudate că „sunt foarte frumoase”, deși fața era colorată albastră, albastră de vreun necaz, părul roșu după culoarea cea mai apropiată de mânuță. Am primit cu bucurie vestea că a trecut cu brio testele și a promovat

la „categoria” superioară, mândru și el și ceilalți că nu mai sunt „ciutani”. Nu mai erau „ciutani”, dar încă nu ajungeau să deschidă ușa, așa că pe rând vecinii care erau acasă trebuia să le deschidă ușa de la intrare când veneau de la școală sau de la joacă.

Am căutat și o altă modalitate utilă pentru ocuparea timpului.

Cărți erau în librării de toate genurile, ultimele apariții la Bruxelles apăreau și în librăriile locale în câteva zile, dar erau foarte scumpe. Enciclopedia jugoslavă de șah, în cinci volume, era 150 de dolari. Nu mi-am permis să o cumpăr. Câțiva ani mai târziu a apărut sub formă de fascicule sau în volume pe la concursurile din țară, se vindea cu 1000 de lei volumul, așa că ar fi fost o investiție bună.

M-am înscris la biblioteca școlii Sainte Anne, acolo unde într-o anexă la etaj era și clubul de șah. Și cum „nu este alta mai cu folos zăbavă, decât cetitul cărților” , de la cronicar citire, m-am apucat de citit istorie, explorări geografice, politică internațională, economie și sociologie a unor scriitori și filozofi celebri. Așa am aflat de atrocitățile din vremea stalinistă din „Arhipelagul Gulag” a lui Soljenițin, „Tentația totalitară” a lui Jean Francois Revel și opțiunea oamenilor pentru o societate care să garanteze securitatea individului, dreptul lui la muncă și la viață, „Când China se va trezi” în care

același autor prevedea vremurile de acum când China este o putere economică și politică a lumii moderne. Am citit, în timp, memoriile de război, debarcarea din Normandia, Enola Gay și bombele atomice de la Hiroșima și Nagasaky, spionaj, filozofia lui Neitsche cu teoria lui „criminalul este supra om pentru că nu se supune nici unei legi”, diferențierea oamenilor după rasă, care a stat la baza național socialismului și fascismului german, teoria lui Marx despre români și orice carte despre care știam că la noi nu va fi publicată.

Îmi plăceau mult cărțile western pe care le citeam în timp ce caseta reda „My darling Clementine” sau alte cântece din filmele western, romanele de suspans a lui Auguste Le Breton „Du rififi a New York” și „Pentru 20 de miliarde de diamante” și multe altele. Despre autor se spune că a cunoscut nemijlocit lumea spărgătorilor, a marilor lovituri patronate de mafia New Yorkeză. „Papillon”, romanele lui A. Dumas și filmele ce rulau la cinematograful după cărți celebre constituiau o atracție irezistibilă. Atracția era deosebită și prin faptul că un cinema era în aer liber, intram cu Joseph cu mașina, era parcată în pantă în locurile de parcare, oamenii vedeau filmul din mașină, în timp ce boy-i serveau pe spectatori cu sucuri, Cola sau bere.

Nu eram istoric, nici cercetător, citeam de plăcere și mă perfecționam totodată în limba franceză, așa că în zilele de nelucrătoare, jours chome, Sărbătoarea peștelui, sărbători naționale sau duminica acceptam, și eu și Joseph, invitația doctorului Szafursky la o escapadă cu șalupa lui pe fluviu până la o insulă, unde boy-ul punea grătarul în funcție, iar unii jucam șah în timp ce alții făceau schi nautic. Acceptam și invitația domnului Buzata, la vila lui cu piscină și italience una și una, pentru că domnul Buzata, necăsătorit, ne-a asigurat că este un priceput selecționar. În astfel de situații adoptam stilul blitz, la ceas, după sistemul turneelor de blitz de la club, ca nimeni să nu stea prea mult în postura de spectator. Ne delectam apoi cu cititul ziarului de sport, Salongo, în care apărea clasamentul, puncte Elo câștigate sau pierdute, pe care domnul Scoups îl făcea cu regularitate după fiecare turneu, cu aprecieri despre jucători. A scris cuvinte laudative despre mine când am câștigat un turneu cu 10 puncte din 10 menționând că ceilalți jucători din grupă erau „terorizați” atunci când trebuia să joace cu mine. Nu știu dacă era adevărat sau era o figură de stil, însă știu că nu exista supărare între noi, ca între prieteni. O singură dată m-am supărat, aveam cea mai grea partidă din turneu cu un alt pretendent, grec de origine, la primul loc. Toți s-ar fi bucurat să iau bătaie pentru că prea i-am băgat

în sperieți, asistau în jurul mesei și le-am spus să stea mai departe , nu pe capul meu. N-am înghițit momeala cu „calul Troian” al grecului pentru că dacă îi luam calul eram mat în trei mutări, și apoi i-am aplicat chestia românească cu așteptatul la „cotitură” și am încheiat turneul neînving. Mă întâlneam cu el seara la Clubul familial grecesc, unde grecii i-au primit bine pe români, fără a ne obliga să devenim membri cotizanți. Se mânca bine la ei, bucătărie europeană sau specialități grecești, mai ieftin ca la alte restaurante, vin bun de pe insulele înșorite grecești , bere, muzica grecească și dansuri specifice în zilele când sărbătoreau ceva. Spre sfârșit domnul Buzata a terminat construcția și ne-a zis „băieți de acum vă aștept la Buienos Aires, aici am stat destul și am contract acolo”. Poate alții dintre companiile noastre or fi ajuns pe la Buienos, eu însă nu, deși mi-ar fi plăcut, am planuit o excursie la sfârșitul contractului. Kinshasa, Dakar pentru Concorde, Rio, Buienos Aires, Lima, Mexic, SUA, ghinionul a fost că de la Buienos la Lima compania Sabena nu avea curse, așa că planul meu a căzut.

Uneori ieșeam în zonele pitorești din jurul orașului, la hotelul Okapi, Jolly City, locuri de agrement cu piscine, posibilități de cazare și masă sau la câțiva km de oraș la Ma Vallee, restaurant pe malul unui lac, într-un decor feeric. Odată soția a venit în

Zair pentru scurt timp, iar doctorul Szafursky ne-a plimbat prin zona cataractelor și pe la cascada Zongo de pe râul Inkisi, pe care o mai văzusem într-o excursie organizată de Departamentul Educației pentru profesorii români la care participasem și noi și familia Dan, cu copiii. Cascada era o încântare ori de câte ori am fi văzut-o prin imensitatea de apă prăvălită în hău și prin irizările luminii solare printre stropii de apă și aburii ridicați din hăul clocotitor. Doctorul fusese și el cu o vară înainte la Mamaia, Thalasa cum îi spuneau străinii de la Mediteranian Club. Cu această ocazie au fost și pe la casa socrilor și în apartamentul nostru și, evident, au fost tratați cu recunoscuta ospitalitate românească. La Mamaia și-a întâlnit după mulți ani fratele, venit din Polonia „în vacanță în România” pentru că din cauza unui frate fugit nu avea voie să călătorească în Occident.

12) **Mont Ngaliema**

Nu departe de Royal, zona în care locuiam, pe Bd. 30 Iunie se află poarta principală de intrare în parcul prezidențial de pe colina Mont Ngaliema. Deschis vizitatorilor în fiecare Dumunică, aceștia sunt întâmpinați de cei doi leoparzi sculptați în piatră de un meșter local, sculptorul Lufuwa Mawidi, care păzesc la stânga și la dreapta, impunătoarea poartă de

intrare. Militari din garda republicană, în uniforme verzi cu fireturi aurii, primesc cu amabilitate turiștii, le oferă informații despre parc și dau ordin celor doi leoparzi, emblemă a Zairului, simbol al puterii, curajului și stratagemii de a supraviețui într-o lume ostilă, să-i lase să treacă. De fapt ei sunt pașnici, se lasă mângâiați și pozați alături de copii.

De pe dealul Mont Ngaliema, fost Mont Stanley, se deschide o panoramă splendidă pe fluviu, în amonte și aval, până la începutul zonei cataractelor, marcată de spuma apei ce lovește stâncile, și până peste capitala de dincolo de fluviu, Brazaville, a Republicii Congo franceze. Parcul situat în districtul Lukunga din Kinshasa impresionează prin întinderea sa, clădirile administrative și grădinile amenajate geometric care coboară până la apa fluviului.

Aici se află palatul prezidențial zis și palatul de marmură, reședință a președinților țării. Aici a fost asasinat președintele Laurent Desire Kabila de propriile gărzi, iar acum este reședința președintelui Mobutu. Tot aici se află sediul Consiliului de miniștri cu cei 31 de Comisari de Stat, paillota prezidențială de unde invitații președintelui admiră peisajul, vilele unor miniștri și importantul „sat OUA” cu drapelele statelor membre a Organizației Unității Africane, alternativă africană la mișcarea europeană de nealinie a cărei protagonistă era Jugoslavia. În sala

de conferințe mulți lideri africani au ținut discursuri despre calea proprie de „autenticitate” și despre solidaritatea Africii negre împotriva noilor forme de dominație neo-colonialiste.

Pe alea fântânilor arteziene, bordată de amenajări florale parcă ești în grădinina palatului Versailles după modelul căreia a și fost proiectată, motiv pentru care se numește Grădina franțuzească. Nu departe este Grădina japoneză cu creația tipică niponă în materie de amenajări florale, teatrul de vară unde invitați și oficialități asistă la spectacole de teatru sau spectacole cu specific zairez de muzică și dansuri populare.

Grădina zoologică cu lei, antilope, maimuțe de toate speciile, zebre, zebra pitică numită okapi, singurul loc din lume, Zairul, în care se găsește și leopardul văzut pe viu, este locul preferat al copiilor și a celor care nu au văzut fauna africană decât în filme.

La tot pasul te întâmpină obiecte de artă ancestrală sau modernă, statuia arcașului cu arcul întins și săgeata gata de zbor, statuia femeii cu sapa, sau săpăliga, cea care crește copiii și le asigură existența lucrând pământul, venerată ca soție loială și mamă, iar soției președintelui toată lumea îi spunea „mama Mobutu” venerată în cântece. Uitarea intervine pe tot pământul la fel, așa că după dispariția

ei în urma unei boli fără leac și la cererea „presei și publicului” Mobutu „a fost nevoit să se recăsătorească” cu una mai tânără pentru „liniștea lui” și pentru „binele națiunii”. Mobutu prezida Consiliul Legislativ (Congresul), Consiliul executiv al Comisarilor de Stat, Consiliul Judiciar și Biroul Politic al MPR, cel care decidea politica internă și externă a țării, și cum deținea toată puterea sprijinit de activiștii Mișcării Populare a Revoluției și de armată, a cărui Comandant suprem era, presa cu interese pe lângă neo-coloniști îl taxa „dictatorul Mobutu”, dictator care nu interzicea acele ziare venite din Occident în virtutea dreptului la „opinie”.

Din vizita în Parcul Mont Ngaliema nu poate lipsi Monumentul războinicului, de câțiva metri înălțime, care stă de strajă cu sulita și scutul său, ridicat pe locul pe care trona statuia lui Stanley, cu faptele lui benefice pentru omenire ca explorator, dar care a contribuit din plin la aducerea jugului colonial pe gâtul celor ce l-au ajutat în explorări fără a bănuiește. Încântați de bunul gust artistic, ansamblurile arhitectonice și curățenia exemplară, turiștii părăseau această oază protejată de gardul de sulite și fier forjat înalt de două ori cât statura unui om.

13) **O bucurie de neuitat**

Am aflat de la d-ra Teodorescu, profesoară și ea în Kinshasa, despre planul ei temerar de a ajunge la lacul Tumba, să vadă și să pozeze hipopotamii, acești mastodonți pașnici, care și în Zair se găseau numai în câteva locuri. Aveam de multă vreme dorința să fac o călătorie pe fluviu, pe drumul marelui explorator Stanley, așa că mi-am luat un bilet pe vaporul Khinshasa – Kisangani (1734 Km) din portul Oficiului Național de transport (ONATRA). Scopul meu era orașul Mbandaka (Kin – Mbandaka aproximativ 1000 de km). În prețul biletului era un loc de cazare într-o cabină, cu un zairez pe care urma să-l cunosc, și cele trei mese zilnice. Când am luat biletul nu știam că vaporul face o săptămână dus, în contra curentului, și 4 zile la întoarcere, dar eram în vacanța de sărbători până pe 7 Ianuarie 1977.

În ziua plecării am prezentat pașaportul, fluviul este zonă de graniță între Zair și Congo francez, și biletul la urcarea pe vas. Un membru al echipajului ne-a condus pe mine și pe un zairez spre cabinele înscrise pe bilet, iar celorlalți le-a spus ceva în lingala, din care nu am înțeles nimic, dar i-am văzut că merg în direcția opusă. Am pus geanta de voiaj pe un pat, companionul meu nu venise încă, și priveam peste balustradă șirul de călători care urcau la bord. Convoiul era format din vasul propriu zis și două

barje atașate în față, una acoperită cu prelată, alta în aer liber spre care se îndreptau, în căutarea unui loc pentru ei și bagaje, cei care plățiseră numai transportul.

Cu ceva timp înainte de desfacerea parâmelor de pontonul de ancorare, a venit și colegul meu de cabină, un zairez de vârstă medie, care mi-a spus că face des cursa până la Kisangani în interes de afaceri. Cum tot el îmi spusese că vaporul nu oprește nicăieri până la Mbandaka, aproximativ la jumătate distanței de parcurs, am întrebat mirat ce afaceri face în mers. O să vă iau cu mine și o să vedeți- a zis el. Pe cele două platforme deja se instalaseră tarabele cu toate ofertele de vânzare ca în orice piață.

După vreo două ore eram la Nord- Est de capitală, iar priveliștea imensității de apă îmi dădea impresia că suntem pe un lac sau pe mare. Fluviul are peste 20 de km lățime, iar în sezonul ploios când fratele mai mare își adună frații mai mici, afluenți din Nord sau Sud, să-i conducă spre ocean, fluviul are lățimi impresionante cu inundațiile și debordările peste maluri.

Colegul meu mi-a spus că este cazul să mergem la masă în salonul restaurantului de sus peste care nu mai era decât puntea de comandă. Chelnerul ne-a adus un platou cu friptură, multe legume și nelipsitul bol cu pili-pili din care companionul meu s-

a servit copios, însă eu i-am spus că prima dată când am mâncat pili-pili am „plâns” și am jurat că va fi și ultima dată. Ne-am amuzat amândoi și mi-a spus că n-am nici o șansă să-mi găsec vreo zaireză dacă îi spun că nu mănânc pili-pili.

Învățasem lecția cu mâncatul într-un restaurant select din oraș într-o zi când aveam mai multă treabă și am intrat să mănânc. Am fost servit ca și acum cu o friptură și platoul plin cu garnitură. Așteptam să-mi aducă pâinea. Cei de la alte mese râdeau tot și plecau. Am mâncat și eu și cu toată străduința n-am putut mânca tot. Mondele, și dacă vă mai aduceam și pâine? , m-a întrebat băiatul. Pâinea se mănâncă la micul dejun cu unt, omlete, dulcețuri. Nici cafeaua nu face parte din meniu ca pe la noi. Zairezii produc cafea – o exportă, dar la cerere chelnerul aduce ceașca, o umple cu apă fierbinte, bagă de câteva ori pliculețul de cafea, pune zahărul și cafeaua este gata. Cafeaua de pe zațul cum se face la noi n-o bea nimeni, chiar dacă efectul de înlăturare a oboselii este considerat benefic pentru că efectele „secundare” : inimă și afecțiuni stomacale, sunt mult mai grave.

Zeul Eol sau vreo altă zeităte locală a vânturilor a ținut să ne amintească faptul că suntem în zona ecuatorială, a suflat din plămâni cu putere adunând nori de cărbune deasupra noastră, deși în față

pe fluviu apele scânteiau în soare sub un cer senin. După canonada electrică de sus, norii și-au revărsat potopul de ape, nu prin sită, ci printr-un ciur prin care curgeau șiroaiele peste tot. După o oră cerul era din nou senin, apa evaporată, încât aveam impresia că nu a plouat de multă vreme. N-au fost pagube în urma furtunii, dar pe pământ cu toate plecăciunile de supunere a copacilor, palmierilor, cocotierilor, zeul vânturilor și furtunilor nu se lasă înduplecat, smulge crengi, le face obiecte zburătoare, doboară copaci și ne amintește că „vânturile, valurile” îngenunche nu numai natura ci și destine omenești.

Vaporul, cu motoarele turnând „rond” în plin, împingea barjele printre insule și plauri, bucurie și exuberanță vegetală plutitoare, pe care fluviul îi ducea spre dinții stâncoși, neiertători, ai cataractelor. Pirogile roiau în jurul vasului, acostate pe ambele borduri, oamenii urcau la bord, vindeau comercianților produsele aduse, luau sare, zahăr, navete cu bere, unelte necesare, și lăsaus locul altor piroghieri. Am mers, din curiozitate, cu colegul de cabină, a cumpărat pește sărat, carne sărată de vânat și multe altele, le-a plătit cu bani sau alte produse, la schimb, le-a depozitat în magazie, cu inenția de a le vinde și cumpăra altele. L-am întrebat de ce nu le cumpără la întoarcere? Pentru că am rămas odată fără mărfuri. Pe furtună piroghierii nu mai vin pentru că

oricât de pricepuți ar fi, pirogile se răstornă și ar fi o masă îndestulătoare pentru prădătorii acvatici care n-ar rata ocazia, m-a lămurit el.

Ne bucurăm că a mai trecut o zi când, de fapt, ar trebui să fim triști că a mai trecut o zi din viața noastră. De data aceasta chiar ne doream și așteptam să treacă mai repede. Pregătirile în salonul de jos erau în toi. Lumini, probe de microfon, instalarea muzicii, aranjatul meselor și a ghirlandelor multicolore conectate la intensitatea sunetelor muzicii, doar era seara de Revelion 1976- 1977. În barul de sus cei câțiva europeni și câțiva zairezi se instalaseră deja la mese în așteptarea evenimentului, după ce dormiseră 2- 3 ore. Cum la ora 6 era întuneric am avut suficient timp pentru refacerea fizică și pregătirea pentru noaptea cea mai lungă, așa că povesteam la un pahar de bere cum se sărbătorește venirea Anului Nou în țările noastre. Atmosfera nu era mult diferită de cea din alte seri, era chiar lipsită de ceva inedit.

Colegul meu de cabină îmi făcuse cunoștință cu o fată frumoasă ca o statuie în eben, studentă în Kinshasa la Limba Franceză, cu care vorbeam despre cursuri, învățământ, aspirațiile ei de viitor și despre România. Eram toți la o masă, inclusiv mama fetei care venise să o ia acasă în vacanță. Le-am spus că vreau să văd cum sărbătoresc Noul An zairezii, așa că am plecat toți în salonul de jos. M-a mirat așezarea la

mesa lungă pe o latură a bărbatilor, iar pe latura opusă numai femei. În mod normal trebuia să mergem la masa bărbatilor, dar eu am mers la masa femeilor, bucuroase că mondele a rupt tradiția. Am invitat-o pe mama fetei la dans, chiar dacă așa mă trăgea în altă parte, după principiul nostru că trebuie să te pui bine cu soacra, chiar dacă nu era cazul, și cum am deschis dansul, spațiul dintre șirurile de mese s-a umplut de dansatori. Dansul era un fel de gimnastică ondulatorie în ritmul muzicii a partenerilor, fără ținut de mâini sau îmbrățișări. Am luat steagul, un băț cu o coadă de antilopă în vârf și-l agitam cum se face pe la noi la nunți cu steagul cu zurgălăi.. Se pare că le-am făcut o onoare să fiu singurul mondele între ei și după ce am mai dansat și cu fetișul am devenit unul de-al lor. S-a așternut liniștea, totul a încetat când sirena vasului a marcat trecerea în noul an. S-au stins luminile și când sirena a încetat ne-am revăzut în noul an. Ne-am îmbrățișat, pupat, făcut urări de viitor, după care petrecerea a continuat cu voie bună până dimineața, care pe noi ne-a prins pe puntea vasului să vedem primul răsărit de soare al anului, să ne lumineze tot anul și care să încunune această bucurie din sufletele noastre.

14) **În Emisfera nordică și sudică**

Motoarele n-au știut ce-i odihna, așa că atunci când ne-am trezit eram cu mulți kilometri mai în sus pe fluviu. Am mers la cabina piloților să le urez La mulți ani, și contrar instrucțiunilor căpitanul m-a lăsat să intru, chiar am învățat timona stânga- dreapta atât cât să văd vasul schimbând direcția. Le-am spus că sunt din Constanța și le-am arătat pe o hartă unde este și că marea devine neagră de furie câte odată, își ia tributul de vieți, motiv pentru care se numește Marea Neagră. Sub privirea pilotului aducem vasul la linia de navigație pentru a evita eșuarea lui pe vreun banc din adâncuri.

Un soare generos și doar câțiva norișori alburii ne permiteau să vedem jungla stratificată, ca și societatea umană, în puternici și slabi, iar cu cei 20-30 de membri ai unui sătuc, adunați pe o colină, schimbam urări de bine făcându-ne cu mâna și trimițând bezele. Viața își relua cursul firesc, și în zilele următoare pirogile veneau cu mărfurile la vânzare sau schimb, iar pe pescari îi vedeam pe pontoanele înaintate mult în fluviu, pe stâlpi bătuți în adânc, trăgând năvoadele, uneori și cu câte un pui de crocodil fericit de norocul care a dat peste el cu pești la alegere, dar neștiind că și norocul este relativ. Se

mai întâmplă ca năvoadele să fie agățate de vapor și prin spărturi să mai scape din închisoarea acvatică niște pești după zicala valabilă și între ei „cine are zile scapă” de tigaie.

Nici un cuvânt, nici o descriere în cuvinte, nimic nu egalează priveliștea de la confluența fluviului Ubanghi, unit și el cu Uele venit din Nord-Est, din zona marilor munți înzăpeziți, cu marele Zair, care de aici este comparabil numai cu Amazonul. Suntem pe o mare interioară pe care nici păsările n-o pot traversa fără odihnă, stoluri de păsări și pescăruși își odihnesc aripile pe catarge și acoperișuri, înainte de următorul zbor. Trecem și de vărsarea râului Ruki în fluviu, mai mare ca Dunărea noastră, dar râu în comparație cu fratele mai mare care îl primește cu o îmbrățișare. Căpitanul ne anunță că într-o oră acostăm în portul Mbandaka. Forfotă mare de oameni și bagaje pe vapor, iar pe mal oameni nerăbdători să urce. Domnișoara Teodorescu luase legătura cu o familie de timișoreni, profesori în oraș și speram să nu debarcăm în necunoscut. Ne-am întâlnit cu ei cu toată aglomerația din port și un taxiu ne-a lăsat în fața locuinței lor, un bloc tot al profesorilor.

După schimbul de amabilități, generalități despre școală și salarii, pe care ei nu le primeau întotdeauna la timp din cauza distanței, am făcut planul pentru ziua următoare. Colegul nostru de

profesie s-a oferit să mă ducă cu motocicletă proprie. Domnișoara Teodorescu nu se grăbea, vroia să vadă monumentul, dar planul ei era cu bătaie mai lungă : hipopotamii bălăcindu-se în mediul lor natural, lacul Tumba. Orașul Mbandaka este la 0,02'' nord de Ecuator, adică la 6 km de el, cu cartiere și la sud, motiv pentru care geografii îl consideră oraș situat pe Ecuator împreună cu Quito, capitala Ecuadorului, care de fapt se află la 24 km de linia ce înjumătățește pământul. Doar aceste două localități din lume sunt situate pe ecuator.

Am plecat în ziua următoare cu motocicletă prin pădure, pe alei străjuite de palmieri și prin ierburi înalte cât noi. Vorbisem de seara cu un localnic să ne aștepte într-un anumit loc și când nu s-a mai putut înainta, am abandonat motocicletă și am luat-o pe jos, după băiatul care ne deschidea cărare cu un coupe-coupe, sau maceta pentru lăstarii mai groși. Când a tăiat ierburile și arbuștii din jurul monumentului am încălecat pe linia de beton, cu un picior în emisfera de Nordică și unul în Sudică, și am mulțumit lui Dumnezeu care mi-a hărăzit o astfel de satisfacție pe pământul creat de El și satisfacția imensă pentru cunoașterea lumii, nu numai din citit. Am immortalizat momentul prin fotografii și ne-am întors pe malul râului Ruki în oraș, după ce am ascultat povești ale pescarilor de pe râu în colibe lor.

Orașul a fost fondat în 1883 de Sir Henry Morton Stanley ca stație pe ecuator, numit apoi Equateurville și mai târziu Coquilhatville sau Coquilhatstadt, după numele exploratorului Camille Aime Coquilhat, este în prezent capitala regiunii Ecuator din Zair, iar din 1966 poartă numele Mbandaka. Populația, mongo, hutsi și alte etnii este unită de limba franceză, dar între ei vorbesc lingala, mongo sau alte dialecte. Monumentul de pe ecuator, impropriu numit așa, a fost o ridicătură de pământ, apoi o piatră masivă pe linia ecuatorului, total diferit față de monumentul din Quito care atrage mii și zeci de mii de turiști. Un astfel de loc cu însemnătatea lui geografică ar atrage mii de turiști și în Zair dacă tânărul stat va reuși să-l pună în valoare.

Probabil că acest lucru se va face, așa cum Gbadolite, localitate secundară, dar locul de naștere din regiunea Ecuator, al președintelui țării a devenit o așezare înfloritoare urbanistic și economic. În zonă eram în plin sezon ploios (noiembrie – aprilie) dar arșița soarelui nu se simțea din cauza umidității din aer care menținea pielea umedă. De fapt între sezonul ploios și cel uscat (secetos, Mai- Octombrie) nu era o delimitare fixă. Și în sezonul secetos cădeau precipitații (mai puține, cu pielea tot umedă) așa că nu simțeam dogoare solară ca pe plajele noastre. Nu puteam pleca fără o vizită la grădina botanică Eala,

una dintre cele mai mari din lume, întinsă pe sute de hectare și înființată în 1900 sub regele belgian al Congoului, Leopold al II-lea.. Bogăția coloristică a florilor, multitudinea speciilor de plante au făcut-o punct de atracție turistică pentru oamenii obișnuiți și mai ales pentru botaniștii mândri de ierbarele lor și pentru sprinterii după fluturi, mândri și ei de colecțiile din tribul lepidopterelor din care mai sunt specii necunoscute prin Africa, Amazonia sau India.

Părăsesc orașul prins între râul Ruki și fluviul Zair, cartierul Vangata cu monumentul ecuatorial și cu binecuvântarea Crucii Sudului am luat în ziua următoare vaporul care venea de la Kisangani spre Kinshasa, mulțumind amabilelor mele gazde și oferindu-le la rândul meu găzduire în capitală unde aveau de rezolvat probleme de salariu la Departamentul Educației Naționale. Nu mai cunoșteam pe nimeni dintre noii călători, toți ceilalți coborâseră la destinațiile lor, așa că am profitat de timp și mi-am pus în ordine notițele, impresiile și completările despre călătorie.

15) **În retrovizor**

Începusem activitatea școlară și după vreo lună și jumătate unii profesori și ingineri erau chemați la Departamentul Educației Naționale pentru semnarea contractelor. Ministerul nostru al Învățământului și-a declinat orice implicare în negocierea lor, încât acestea au rămas la aprecierea zairezilor, după diploma de absolvire de 3 ani sau 5 ani de facultate și după vechime. Salariul era bun, în jur de 900 de dolari pe lună, format din salariul de bază, prima de expatriere și alocații complementare pentru soțiile și copii însoțitori. Au aflat și cei de la Ambasada noastră de aceste salarii și într-o discuție unii dintre ei nu și-au ascuns dezamăgirea că „avem salarii mai mari ca al ambasadorului” și deci și față de ei, doar că nu spuneau că ei au salariul funcției în țară și diurna în Zair, în timp ce noi aveam numai salariul dat de Departament.

Informațiile au ajuns în țară și țara avea nevoie de valută. La scurt timp bucureștenii cu antene prin Ministerul Finanțelor au aflat că se pregătește un decret pentru noi. Deocamdată între noi era un zvon, comentam, presupuneam, dar zvonul a devenit realitate când a apărut Decretul 233 din 1974, cu aplicabilitate de la 1 Fb 1975, prin care eram obligați să transferăm în țară aproximativ un sfert din salariu, cotă conform decretului, pentru care Min. Înv trebuia să ne dea contravaloarea în lei „pentru întreținerea

familiei” (a mea era cu mine) și „pentru alte cheltuieli”. A venit de la Min de Finanțe unul hotărât să scoată cote cât mai mari. Mie mi-a admis cheltuielile pentru curent și apă, locuiam aproape de școală și mergeam pe jos, cheltuieli cu benzina nu aveam pentru că nu aveam mașină, iar în oraș nu eram obligat să merg ! Ne-am împăcat cu situația ca pisicuța care se linge pe buzițe când i se taie din porția de smântânică și apoi ne-am consolată că oricum în țară am fi schimbat dolari la bancă. Prin Martie 1976 băncile occidentale au impus devalorizarea zairului ca condiție la acordarea de credite, așa că 1 zair de la 2 dolari a ajuns la 1,5 dolari și finanțistul nostru, politicoș și amabil ca unul care cunoștea dinainte sentința, se juca cu noi ca mîța cu șoricelul, căruia după câteva trântituri îi dă iluzia că a scăpat și e liber, dar urmează sentința finală, ne-a recalculat cotele și în final de contract plătisem 9000 de dolari (jumătate dolari și jumătate în zairi) pentru care Min Inv ne-a dat 6- 7 lei bucata, față de minim 12 lei cât era la bănci.

Prin Septembrie intrasem în panică auzind de epidemia de Ebola declanșată în zona Ecuator, a cărei cauze se presupunea că sunt maimuțele, șobolanii sau chiar păsările, nimic nu era sigur doar că era un virus necunoscut. Până să vină rezultatele de la laboratoarele din Bruxelles și New York au murit zeci

de oameni, inclusiv personal medical trimis să stopeze epidemia, dar febra hemoragică era cu efecte rapide. Soluția : nu atingeți nimic, ardeți lucruri, chiar și casa și nu părăsește nimeni zona ca să se prevină răspândirea virusului, mic, dar foarte rău. Din peste 300 de bolnavi au murit 280, după informațiile din presă și televiziune. Ne făceam griji și chiar ne gândeam să plecăm, doar că nicăieri nu era primit vreun avion care venea dintr-o țară cu Ebola, așa că a intrat și aici în funcțiune principiul „cine are zile, scapă!”.

Am scăpat de Ebola, ne-am urat sănătate, realizări și bucurii în Noul An și am uitat pentru câteva ore, în euforia petrecerii, și apoi și pentru câțva timp, că suntem la discreția forțelor naturii și a voinței Celui de Sus. În dimineața de 5 martie m-am întâlnit cu doamna Lungu, profesoară de biologie la Institutul Pedagogic de 3 ani și am întrebat-o de ce plânge. Mi-a spus de cutremurul din seara de 4 Martie care a lovit România și era îngrijorată de familia de la Constanța, unde erau și ai mei. Câteva zile la rând am așteptat 2-3 ore la poșta centrală legătura să pot vorbi acasă. Până și centralistele erau contrariate și nu știau ce se întâmplă până când colegele lor din Roma și Atena le-au informat că în România a avut loc un mare cutremur de pământ și legăturile cu Bucureștiul sunt total întrerupte din cauza penei de curent. Nerăbdător

și neliniștit, abia după câteva zile am reușit să vorbesc cu familia, o scrisoare făcea 2-3 săptămâni, și am aflat că sperietura a fost groaznică, obiectele și tablourile au căzut, mobila o luase din loc, și pereții blocului, zgâlțâiți, se puteau prăbuși, dar în final nu a fost nimeni rănit.

În Iulie, când am venit în vacanță, m-am oprit în București ca de obicei să predau pașaportul, apoi la contabilitatea ministerului să dovedesc cu chitanțe achitarea cotei. Am luat-o prin oraș, blocul Dunărea la restaurantul căruia mai zăboveam cu colegii la o bere pe vremea studenției, nu mai era, erau încă grămezile de moloz de la clădirile dărâmate și pereții fisurați la multe blocuri. Am aflat mai multe din ziarele din acea vreme, cutremurul a avut loc la 9,20 seara, au fost multe victime, 1500, locatari prinși sub dărâmături, oameni obișnuiți și personalități, actori, scriitori, artiști, Toma Caragiu, A.E. Baconski, A. Ivăsiuc, Doina Badea, pentru că natura în cele 55 de secunde de furie n-a făcut alegere. Suntem departe de înțelegerea acestor fenomene, de contracararea lor nici vorbă, singurul lucru pe care îl știm este că stăm pe o minge de foc stelar care izbucnește, din când în când, spre suprafață sub formă de cutremure și vulcani, așa că nici seismologii nu pot explica propagarea undei de șoc încât orașul Zimnicea, la 60 km de capitală, a fost pus la pământ în proporție de

80 %. Și, apoi, la ce ne-ar folosi că știm cu 2-3 minute înainte de explozia subterană, când nu mai avem punct de sprijin pentru picioare?

Nu ne-am vindecat rănile sufletești pentru țară și pe 8 Martie a început războiul din Shaba, terminat în Mai după intervenția aviației franceze. Eram departe de zona de conflict, dar ne-a afectat direct prin devalorizarea zairului, recacularea cotelor și întârzierea plății salariilor în valută.

16) **Pe „șoseaua morții”**

Ieșim din oraș prin Binza, pe lângă Jolly City, lăsăm în dreapta drumul ce coboară la oaza de liniște și verdeață, Ma Valee, și ne continuăm drumul pe șosea prin peisajul deja cunoscut, femei cu coșuri și ligheane pe cap, ducând produsele din câmp sau fructe și multe carcase de mașini ruginite, rămase acolo în urma accidentelor pe șoseaua Kinhasa-Matadi, cu tristul nume „șoseaua morții”. Nici nu se putea numi altfel la viteza cu care se circulă pe pante și în curbele șoselei.

După 120 de km pe șoseaua spre Matadi ajungem, cu viteză moderată, în timp ce alte vehicule zboară pe lângă noi, în orașul Kisantu. Mândria lui este Grădina Botanică, înființată în 1901 de fratele iezuit Justin Gillet pe aproximativ 100 de hectare și

devenită din 1976 proprietate a statului Zairez, care a investit în trasarea aleilor, pergole din grinzi pe suporti pentru plantele agățătoare, construcții administrative, restaurant pentru turiști și extinderea ei.

Grădina adăpostește multe specii locale sau acclimatizate de flori, orhidee, magnolii... zone de arboret și pădure, de culturi de cafea, plante comestibile și medicinale. Sectorul arborilor, mango, bananieri, cocotieri și aleile cu palmieri, atrage atenția și prin arborii pe care, în bună conviețuire, cresc viermii comestibili, bogați în proteine și sursă importantă de hrană.

Trecem peste toate pentru că viața merge înainte și încercăm să uităm de cele rele. Viitorul va fi al școlarii noastre de azi cărora trebuie să le dăm ce avem mai bun din cunoștințele noastre profesionale, despre lume, viață și sufletești, trebuie să învățăm din cititul cărților, să ne înfrumusețăm fiecare zi, să n-o lăsăm să se sfârșească cu regrete pentru timpul pierdut și mai trebuie să ne bucurăm de minunățiile naturii pe care ne-a dat-o Cel Atotputernic. Cascada Zongo (35 de km de Kisantu), din vecinătatea zonei cataractelor de pe fluviu, este o astfel de minunăție. Râul Inkisi cade vijelios 60 de metri într-un hău, se zbate, urlă, aruncă stropii de apă la câțiva metri în aer, apoi din volbura de ape strigă

stâncilor: nu mă învingeți voi pe mine și își urmează cursul până se contopește cu fluviul Zair. Este un veritabil spectacol de sunet și lumină la care asistă încântat privitorul, pentru că refracția luminii solare prin acest diamant uriaș dă, prin ceața de stropi, imagini de neuitat. Să învățăm și de la râuri și fluvii, care întâlnind obstacole își adună forțele, umplu barajul natural sau artificial, își taie cale, și care nu dau niciodată înapoi, că numai prin tenacitate vom izbândi.

Suntem la câțiva kilometri de Mbanza Ngungu. Orașul Thysville, după numele lui Albert This, situat pe malul stâng al fluviului la câțiva kilometri mai în jos de râul Inkisi, a scuturat și el relicvele coloniale, statui și nume, și a devenit Mbanza Ngungu. Așezarea pe coline înverzite cu o altitudine medie de 600 de metri, o climă blândă cu o temperatură de 25 de grade în tot timpul anului i-au creat faima de veritabilă stațiune de odihnă și recreere.

Mai parcurgem 234 de kilometri până la Matadi, principalul port al Zairului în care acostează și nave românești, și capitală a regiunii Bas-Zair, Zairul de jos sau inferior, față de Haut-Zair din zona marilor lacuri. Orașul, extins pe malul stâng al fluviului, și pe malul golfului prin care fluviul mai

străbate peste o sută de kilometri până la vărsarea în Atlantic, are o istorie îndelungată.

Facem un popas oligafi de priveliștea de peste fluviu, care , scăpat din chingile celor 7 cataracte succesive de la Yelala, curge năvalnic cu cei 35.000 de metri cubi pe secundă, crezându-se victorios, fără să știe că mai are un obstacol greu de trecut: barajul impresionant de la Inga. Obligat să treacă prin conductele de forță, după ce are o cădere de 40 de metri, diferență de nivel pe ultimii kilometri, învârte amețitor turbinele, plătește vamă de trecere constructorilor: 350 MW energie electrică pentru economie, iluminatul public și al caselor, iese după barajul de la Inga I, terminat în 1972, ocolește șantierul și utilajele de la Inga II, și abia apoi își găsește odihna până la vărsarea în ocean. Mă bucură orice reușită, a oamenilor de oriunde, în lupta cu natura pentru că nu o consider o victorie a vreunui sistem politic, trecător, ci o victorie a unor conducători destoinici și a unor constructori tenace, care nu se lasă învinși de obstacole.

Matadi, care în limba kikongo însemnează pietre, probabil cele de la Yelala, a fost locul în care a acostat corabia portughezului Diego Cao la 1485, primul contact al omului alb cu triburile Kikongo. Și astăzi piatra inscripționată de Diego în amonte de Matadi amintește că până aici la Yelala a ajuns pe

fluviu exploratorul. În 1816 exploratorul James Tuckey, ajuns și el aici, inaugurează perioada marilor explorări științifice din Africa Centrală. La 6 Aprilie 1880 debarcă și Stanley la Matadi, parcurge fluviul navigabil, după care însoțit de ghizi și cărauși ajunge la 400 de kilometri mai în sus, explorând fluviul, până la Stanley Pool, instalându-și tabăra pe colina Mont Ngaliema, din Kinshasa de astăzi, în vederea explorării fluviului pe porțiunea navigabilă de 1700 de kilometri până la Kisangani. Autoritățile locale de azi pun în practică politica guvernamentală de autenticitate, dar și de deschidere spre lume a schimburilor comerciale prin portul Matadi. Adâncimea fluviului, în jur de 200 de metri, permite navelor de mare tonaj și pescaj, containere cu mărfuri, petroliere și vase de pescuit oceanic, să navigheze până la Matadi. Orașul este în curs de modernizare cu construcții industriale, economice și civile, iar la orele prânzului este plin de tinerețea exuberantă a elevilor și studenților de la Kongo University, liberi de la școli și cursuri. Străzile, parcurile și spațiile din jurul caselor sunt inundate de verdeață, palmieri, arbori de foc, cocotieri, și cu edificiile noi dau orașului un aer de prosperitate și tinerețe. Bacul poartă mașina și pe noi spre celălalt mal peste fluviu și într-o jumătate de oră suntem pe malul drept al lui. Următoarea destinație: orașul Boma. Pe drum ne

depășesc sau depășim camioane încărcate cu baloți, cutii de carton și bagaje care depășesc cu mult înălțimea cabinei. Trecem pe lângă autobuzele care fac legătura Matadi- Boma, pline deasupra de bagaje și din care coboară pasageri sau urcă din sate. Nu vedem decât marginile drumului din cauza ierburilor înalte cât un stat de om, dincolo de care pasc în voie ierbivorele, știind și ele că aici prădători carnivori nu sunt. Câte o antilopă sau un pâlț de antilope trec drumul spre malurile joase numai de ele știute, spre apa fluviului. Mergem cu grijă pentru că după ele urmează uneori un pui care se oprește în mijlocul drumului, se uită curios la mașină și numai claxonul îl face să dispară în ierburi. Bărbați merg purtând pe umeri un băț de lemn la mijlocul căruia atârână un coș, probabil captura de pește din fluviu sau vânat. Prin sătucuri femeile pregătesc mâncarea la focul din curte, iar o droaie de copii nu lasă joaca pentru că trecerea continuă a mașinilor nu mai este o atracție pentru ei.

Boma, este port, și el, dar pe malul drept al fluviului Zair și la 125 de Km de Matadi. A fost fondat de portughezi în veacul al XVI-lea, apoi, după pătrunderea belgienilor a fost capitala regatului Congo, între 1886- 1929, an în care capitala se mută la Leopoldville, Kinshasa de astăzi. Primele construcții importante din Boma au fost: o catedrală, construită în Belgia în 1886, demontată, transportată

cu vaporul și ansamblată la 1889 în oraș , și un fort militar, emblematic pentru „civilizatorii” albi cu sabia sau pușca într-o mână și în cealaltă cu Biblia sau crucea. Apropiindu-ne de centru am întrebat un tânăr dacă îl cunoaște pe dl Constantinescu, profesor român în oraș. - A, „maitre”! a exclamat el. Sigur ! Stă la hotel. Puțin mai înainte.

La hotel recepționera a zis că nu-i în cameră și nu știe unde-i. Un țânc auzind discuția mi-a spus : Știi eu. Veniți cu mine! I-am dat puștiului 1 Zair pentru serviciul prompt. Ne-am îmbrățișat cu domnul inginer, constănțean și dânsul, a lăsat tacul și bilele pentru altă dată și am sporovăit de toate, despre școală, oraș, știri din țară. De la dânsul am aflat că un punct de atracție al orașului este boababul lui Sanley. În toate deplasările mele prin țară mă interesa mai mult istoria locurilor, legende sau evenimente adevărate, monumente, și ocupațiile oamenilor, așa că eram chiar curios să-l văd. Am încălecat pe motoretă și în scurtă vreme aveam în față celebrul copac, despre care domnul inginer nu-mi spusese nimic ca să-mi vadă reacția de surpriză. Despre enormul copac, expresie a forței naturii, se spune (n-am măsurat) că 6 oameni cu brațele deschise nu-l pot cuprinde. Scorbura din interior, arsă de foc până a devenit horn, spațioasă încât în jurul focului din mijloc puteau sta

câțiva oameni, a fost primul „dormitor” al celebrului explorator pe pământ kikongo (1880). Merita să immortalizăm momentul și monumentul naturii prin câteva fotografii, de fapt diapozitive nemritoare, ceea ce am și făcut.

Portul Boma este și el fereastră spre lume a Zairului. Pleacă nave cu tot felul de mărfuri la export și acostează acostează altele sub pavilion străin, se descarcă mărfuri din import sau pește oceanic, congelat, file de pește, batog de rechin de pe vasele de pescuit oceanic, după care ele ridică ancora spre alte capturi.

Ne-am despărțit cu promisiunea că ne vedem peste o lună în capitală, unde dl inginer venea pentru probleme personale. Și ceilalți profesori sau ingineri repartizați în orașele din interiorul țării, veneau în Kinshasa pentru probleme la Departamentul Educației, pentru cumpărături, la Ambasadă pentru achitarea cotelor sau pur și simplu pentru a cunoaște capitala. Unii dintre noi nu au luat în seamă decretul 233, n-au plătit nimic, și la terminarea contractului au prins „trenul” (vorba vine) spre Canada sau SUA, deși în facultate erau cei mai vocali în ședințele de UTC și partid.

M-am îndreptat spre ultimul obiectiv al peregrinării mele, localitatea Moanda (110 km de Boma), de pe țărmul Atlanticului, stațiune de odihnă,

plajă, pescuit, schi pe valuri și plimbări prin pădurile din împrejurimi. Hotel Mangrove își merită faima prin servicii și cadrul de mangrove înflorite care-l înconjoară. Am străbătut peste 1500 de Km pe „șoseaua morții” fără necazuri pentru că Dumnezeu ne-a dat rațiunea ca să ne modelăm și singuri destinul.

17) **Fără părtinire**

Am lăsat 4 ani din existența mea în această țară, atașamentul față de elevii mei și legătura sufletească cu prietenșii zairezi care își caută drumul spre o viață mai bună în concordanță cu principiul wilsonian „fiecare popor are dreptul la autodeterminare”. Încă din tinerețe, de pe vremea când eram duși în fața ambasadelor străine să strigăm „Abaho los manos de Cuba”, jos mâinile de pe Cuba, eram încredințat că aspirația popoarelor africane la independență față de „arendașii” străini este îndreptățită, iar colonialismul, anacronic. Nu m-am gândit niciodată că voi avea ocazia să lucrez într-o astfel de țară, independentă și membră ONU, în care negrul nu mai stă cu capul plecat, sub amenințarea biciului.

Asistam în fiecare dimineață la careul din curtea școlii, la care băieți și fete frumoși în uniformele lor, cu vise și speranțe în „pace, dreptate,

muncă” așa cum scrie pe drapelul zairez, intonau imnul în timp ce pe catarg urca steagul verde al MPR, cu un cerc galben în centru și o mână de negru ținând o torță aprinsă, simbol al luminii spre care se îndrepta noua națiune. Asistam ca obligație a fiecărui profesor, care apoi își conducea elevii în clasă, ceea ce nu însemna nici aprobare, nici dezaprobare față de regimul politic, pentru că matematica o consideram universală și apolitică și, deci, ascultam la tv și citeam ziarele neutru și fără părtinire. Dacă transpare subiectivism în paginile anterioare față de Zair și zairezi este numai consecință a faptului că țara lor, numită Congo belgian, a suferit cea mai umilitoare farsă a istoriei, aceea de a fi, cu cele 1-2 milioane de suflete, cu faună, izvoare, râuri, fluvii, cu savană și junglă, „proprietate personală” a unui monarh. Celebra sintagmă a lui Ludovic al XIV-lea „Statul sunt eu!” a rămas ca metaforă oratorică pentru că nu a fost niciodată validată de Parlamentul francez, pe când „proprietatea personală” a fost aprobată de Franța, Germania și Anglia ca „moșie” personală a lui Leopold al II-lea. Inițiate cu intenții nobile de a descoperi și cunoaște și alte tărâmurii expedițiile în Africa au inaugurat „istoria neagră” a Africii negre, colonialismul, din cauza viciilor naturii umane : lăcomie, trufia de a-și impune puterea, de a domina, rămase neschimbate până astăzi.

Cuvintele bune, uneori admirative, față de colegii de școală, față de cei pe care i-am cunoscut și față de zairezii care ne considerau pe noi, românii, un ajutor pe drumul lor spre emancipare, sunt numai în virtutea legăturilor sufletești dintre noi. Am asistat, ca la un spectacol, la manifestările lor de 24 Noiembrie, când pe B-dul 30 Iunie prin fața tribunei oficiale defilau grupuri din toate zonele țării în ritm de dans și în costumații tradiționale, fără a exprima păreri pro sau contra, neutralitatea noastră față de problemele lor interne fiind ceva subînțeles.

Cu gânduri de rămas bun, dar și cu regrete față suferințele istorice, am ieșit de sub protecția constelațiilor sudice convins că o imagine poate fi descrisă în cuvinte, dar cuvintele oricât de meșteșugite, rareori crează imaginea reală și am părăsit această grădină fascinantă binecuvântată de Creator cu râuri, fluvii, pastelată cu verde intens și în care trăiesc aproape toate viețuitoarele pământului, leagăn al umanității. Despre Africa nu trebuie citit, Africa trebuie văzută!

Addenda

Oamenii se nasc egali- zice teoria. În realitate unii se nasc slăbuți, alții voinicei, bolnăviori sau sănătoși, în palate sau în case modeste,

ori cocioabe. Pe lângă diferențierea pe care o face natura urmează cea pe care o fac educația și instrucția. Citeam în zilele trecute că în Republica Democratică Congo de azi statul nu mai subvenționează învățământul, meserii, licee, universitate, că acesta este în grija părinților, care au posibilități, ori confesional ceea ce explică procentul de 30 % analfabetism în rândul tinerilor, procent ne semnificativ pe vremea când lucram noi acolo. Cauzele sunt războaiele civile, masa mare de refugiați din țările vecine și creșterea populației de la 23 de milioane la aproape 70 de milioane în timp ce economia stagnează. Este de neînțeles cum trecerea de la dictaturi la „democrație și libertate” duce în toate țările la sărăcie și suferințe, deși au bogății naturale, ale solului și subsolului, considerabile.

În timpul regimului mobutist președintele era acuzat de nerespectarea drepturilor omului, corupția regimului, că a concentrat toată puterea în mâinile sale, că era dictator și, evident, trebuia înlăturat, ceea ce s-a și întâmplat în 1997 când el era în Maroc pentru tratament de cancer de prostată, cauză din care a și murit acolo.

Acuzele veneau din partea marilor companii care nu și-au mai putut face de cap în vremea lui. El a acceptat multipartidismul în 1991 și în consecință opoziții s-au organizat, populația s-a divizat după

opțiunile politice și s-a ajuns la războaiele civile în urma cărora au murit peste 3 milioane de oameni, vinovați că făceau parte din triburi și religii diferite. Noul regim democratic instaurat după răsturnarea lui Mobutu este acuzat de Human Rights Watch de aceleași lucruri, iar un Top realizat de Global Finance menționează un PIB de 342 dolari pe cap de locuitor, ceea ce face ca Republica Democratică Congo să fie catalogată „una dintre țările cele mai sărace din lume”. De fapt PIB-ul pe cap de locuitor este cea mai mincinoasă unitate de măsură creată de finanțiști pentru că din PIB-ul pe cap de locuitor unii beneficiază din plin, iar alții nu i-au nimic. Se estimează că 16 milioane de oameni din RDC nu au nici un venit, iar alții trăiesc cu 1- 2 dolari pe zi. Foametea, la limita inaniției, și bolile altădată eradicate, dar revenite produc atâta suferințe umane și fac ca speranța de viață să fie în jur de 50 de ani.

Altă dată țara cu cea mai mare pădure ecuatorială din lume, cu savane întinse, cu turme de ierbivore specifice Africii, era atracție turistică pentru safari sau pentru privilegii de neuitat, este astăzi ocolită de turiști din cauza certurilor dintre triburi care pot deveni violente în orice moment și mai ales din cauza aversiunii față de albi, care l-au produs atâtea suferințe. În regimul trecut zairul, moneda națională începuse căderea pe tobanul impus de dolar

ajungând de la 2 dolari cotate la orice bancă europeană, la 1 dolar, iar noua monedă, francul congolez este cotate azi la 850 de franci congolezi pentru 1 dolar. Monedele mai mici de 50 de franci nu mai au nici o valoare utilizabilă și sunt numite „răniți de război” de populația cu simțul umorului. Salariile nu pot ține pasul cu inflația așa că un institutor are 20 de dolari pe lună, iar un profesor în jur de 50. Exodul spre orașe în căutarea unui loc de muncă, Kinshasa a ajuns de la 2,5 milioane la 10 milioane de locuitori, face viața orașenilor și mai grea.

După înlăturarea vechiului președinte la 16 Mai 1997 a devenit președinte Laurent Desire Kabila din 17 Mai până în 16 Ian 2001, când a fost asasinat de propriile gărzi în Palatul de Marmură. Fiul său, Joseph Kabila devine președinte ad-interim între 17 Ian 2001 și 26 Ian 2003, apoi președinte între 2003-2006 în urma acordului de la Pretoria și din 6 Dec 2006 președinte ales prin vot universal. Eforturile noilor autorități pentru stabilitate politică în țară sunt evidente, dar privind nivelul de trai a celor aproape 70 de milioane de oameni sunt greu de anticipat măsuri eficiente atunci când nu ești lăsat să gândești singur și gândești alții pentru tine.

Pe mine mă doare durerea tuturor pentru că opozanți, plătiți sau din convingere, vor fi în orice regim, dar nu câteva zeci sau sute de opozanți decid

soarta unei nații, ci numai „vox populi, vox Dei”. Omul simplu are visuri minime: educație, casă, familie, copii și un venit cu care să le asigure existența, o copilărie fără tristeți și un viitor sigur. Cei pentru care maxima „esența existenței este voința de putere” n-au complexe de moralitate, ignoră visurile oamenilor și îi transformă în sclavi ai intereselor lor. Mai mult, chiar prin munca sclavilor le iau bogățiile și le fac țara colonie în sens modern, adică democratic.

Bibliografie:

- Observații personale privind fapte, întâmplări, evenimente.
- Date tehnice: Ghiduri turistice, enciclopedii publice
- „Sub zodia leopardului” - Octavian Luțaș

Conținut

- Amintindu-ne (prefață)
1. Într-o nouă lume
  2. Dezvoltare prin calificare profesională
  3. Ali, bomaye !
  4. Un gigant al lumii
  5. Incursiune în trecut
  6. De la triburi la națiune

7. Autenticitate
  8. Raiduri prin împrejurimi
  9. Prin capitală
  10. Piața, oglindă socială
  11. Divertisment
  12. Mont Ngaliema
  13. O bucurie de neuitat
  14. În Emisfera nordică și sudică
  15. În retrovizor
  16. Pe „șoseaua morții”
  17. Fără părtinire
- Addenda

Poză pe ultima Copertă
După poză urmează text

